

CAROLVS·BOVILLVS·ILLVSTRI·VIRO·LVDOVICO·
BORBONIO·PONTIFICI·AC·DVCLAE·ODVNENSI. S

Olent prodituri in publicum nouelli libri illustris Ludouice
exquirere sibi patronum: cuius auspicio non nichil sibi & ro-
boris cōparent & claritudinis. Presens igitur libellus abs te
sibi patrocinari commode exposulat: quē & regii sanguinis
nobilitas & precipu⁹ virtutū fulgor| maximopere illustrat
In hoc autē opusculo varie vtīmur generationis nomine: ins-
terdum illud in eam significationem sumentes|qua sumere naturales philo-
sophi sueuerunt: pro inq̄ horaria inductione ac tēporaneo aduentu substā-
tialis forme in materiam. Nōnunq̄ vero illud latius profumimus: volentes
omnia ab vno tantū principio|aut creatione aut generatione orta esse. Oia
quippe implicia atq; euterna vt Angeli Materia ac Rationales anime: in
stātaneae creationis ortu|tota simul sūt ad esse deducta: dispari tamē dissi-
miliq; modo. Nā & angelus vniūscuiq; simul totus est factus & angeli oēs
simul facti. Materie item pars quelibet & simul omnis materia: repentinū
habuit (sed post angelos) initium. Nec dissimili aut priore initio ortū est to-
tum angelorum genus: ortu cuiusuis angeli. Neq; aliū aut priorē duxit or-
tum tota materies: partium suarū origine|qua q̄ ipsa sit post angelos creata.
Rationalium autem animarū genus (sue substantie de nichilo emersione ac
scatebra) ab suis partibus dissidere cōprobatur: quandoquidem aliter tota
aliter quelibet aīa prodit in esse. Anime nāq; singule cū sint natura ipertes
momentanea origine tote simul ad esse ducūtur. Vniuersus tamē animarū
numerus (quā totā animā totiusue rationalis aīe speciē censem⁹) haud tot⁹
simul: sed diuidua tēporis fluxione particulati ac sēsīm in esse pcedit. Et hoc
pacto cū nulla aīa sit generabilis: aīam tamē totā generabilē vtrāq; vero id
est & omnē & totā aīam nemertē atq; icorruptibilē eē ingenne fatemur. dis-
cimulq; gigni hacten⁹ hūanā speciē: procreatione aīarū allidua|hoīe; quoq;
indies fieri & absolui. qui cū ipresētiarū inabsolutus & iperfect⁹ sit: nōnūq;
succedente procreationis rationaliū aīarū ^{in fine procreando} integrū sui esse ideptur⁹
est totusq; futurus. Huius itaq; generationis naturā discutiēs hic libell⁹: ad-
aperit recensetq; quis sit precipuus atq; immortalis totiusq; materie actus
quem consecuta nactaq; materies: nil vltra exposulet nullo sit prestantiore
ac potiore sine consumanda Vale.

Nemertē. v. Trostip-
tibilis,

CAROLI BOVILLI SAMAROBRI NI LIBER DE GENERATIONE AD ILLUSTRISSIMUM VIRVM LVDOVICVM BORBONIVM ANTISTITEM AC DVCEM LAODVNENSEM.

¶ Quid generatio. Caput primum.

Generatio est a non esse ad esse: substantialis actus acquisitione progressio.

¶ Substantialis actus: est cuiusvis substantie actus primus & peculiaris forma. Hec enim dat toti esse estque cunctorum accidentium & operationum totius: precipua & prima causa. Ut subsistendi forma: elementis mixtis imperfectis & mineralibus dat esse. Vita viventium est essentia: ipsumque vivere viventium est esse. Sensitivus actus: animalia fouet & continet in esse. Eo etenim presente: & sunt & animalia sunt. Rationalis anima humana est essentia: que humanum esse toti corpori largitur: estque pars humane substantie: precipua & prima: qua animal est homo. Aduentante igitur in materiam substantiali & primario actu: eoque presente: qui prius non erant: generari dicuntur: & a non esse: progredi ad esse: & ex non ente: in ens.

¶ Ante generationem, vna est consistentia: generationis actu prior omnium primum & vltimum.

¶ Materia prior est & generatione: & ipso generationis actu. In ea quippe: actus ipse substantialis generatione aduentat: in ea suscipitur & stabilitur. Ipsa eius fultura: & organum omnium ipsius operationum est. Quicquid profert substantialis actus: quicquid sua fecunditate gignit: oia in materia: vt subdita potentia statuit. Illam velut quandam noctem & memoriam: variis accidentium speciebus: ipse vt intellectus & suapte natura actuosus & impassibilis toreutes insculpit. Exonerans enim sese passionibus & accidentibus cunctis: citra humanas notiones omnia indit materiei. Hanc igitur materiem actu ipso: tempore prioris esse oportet: & preparatam imprimis a natura: vt comune futurorum vniuersorum actu dominiculum: vt substantiale eorum vehiculum. Sicut enim memoria locus est & fultura intellectus alium specierum: ita & materia substantialium actu promptuarii est: in quo cuncte forme a natura sistuntur: reponuntur conduntur.

¶ Materia omnium communis est: vna eadem atque indifferens.

¶ Materia aliquid quidem est vt totius substantie pars & incompleta substantia. Plus est quam nihil: & minus est quam hoc aliquid. Nam neque est hoc: vel hoc: aut aliud aliquid eorum que huiusmodi sunt. Incognoscibilis & indicibilis est: vt pote quam sub nulla differentia: aut proprietate: exprimi contingit. Est enim prior omni naturali rerum proprietate ac differentia: cum sit & confusissima actu omnium & proprietatum facies: cum sit super indiscreta moles: ex qua omnis actus partem accipiens: sese ea fulcit: vallat firmat. Si enim actus & forma: est cuiusvis rei proprietate: per quam de vnoquoque enunciamus esse ipsum hoc: vel hoc: non esse hoc aut illud: necesse est vt ante ipsum actus aduentum: res omnis sit ipso propria atque indifferens: sine definita affirmatione & negatione. Affirmatio quippe & negatio differentiam actum & proprietatem rerum comitantur. Materies igitur peculiari & positione & negatione prior est: cum de ea ipsa dicere non liceat: neque hoc est: neque hoc non est. Ambo quippe vniuersalia contraria omne atque nihil: simul de eodem enunciantur. Omnia etenim est materia & nihil est materia. Omnia est priuatione & potentia: Actu vero habitu & proprietate nihil.

¶ Materia est omnium potentia ex qua cuncta fiunt & naturali generatione absoluunt.

¶ Omnia quecumque modo subsistunt: prius non erant: poterant tamen esse. Erant enim possibilis: per subsistentiam sue possibilitatis: atque potentie: vt materie: qua ante omnia subsistente: possibilis cuncta & aliquo pacto (vt potentia) inchoata & subsistentia censentur. Ex nichilo quippe: naturalis virtute nihil fit: neque quod fieri impossibile est: id aut factum est aut fiet aliquando. Quo enim pacto cuius nulla preexistit potentia: quodue inchoatum possibilitate non fuit: fieri potuerit? Necessarium non est factum: quod semper fuit in esse quod & omnium est causa. Impossibile non est factum: quod fieri non potuit. Solum igitur possibile a summa illa & suprema omnium necessitate: ex possibilitate & potentia: in actum & naturale esse produisse

Quid substantialis actus.

Subsistendi forma.

Vita.

Sensus

Ratio.

Materia generatione & actu prior.

Materia Nox & memoria quedam est.

declaratur. Omnia itaq; ex priore possibilitate & potētia preexistēte: sūt absoluunt cōplent.

Trina est rerum potētia: diuina inquā mēs materia et elementatio.

Entiū possibilitas est trina. Diuina mēs/Materia/ & elemētatio: que est materie/ ab elemētari qualitate: proxima & eognata ad susceptionē actus dispositio. Nā deus cūctorū est opifex: virtus: & potentia vniuersorū que sūt: siue sensibiliū/ siue intelligibiliū. Itq; eodemq; modo oīa denichilo/ nulla preexistente materie/ ad esse produxit. Deo igitur ab eterno subsistēte/ veraciter pfecto enūciare possumus: eternā fuisse & increatā rerū omnīū possibilitatem. Oīa ab eterno fieri potuisse/ fuisse possibilis/ fuisse in potētia: que aliquado sūt facta & ex eterna potentia/ in tēporaneū actū deducta. Et hec cūctorū possibilitas/ est diuina ipsa mēs que ab eterno & subsistit & vniuersa potuit. Ab hac itaq; possibilitate: & immateriales angeli & materia & omnis creatura: fuisse ab eterno possibilis & in potētia dicuntur. Propior autē rerū potentia/ est ipsa materies: que duntaxat sensibiliū/ non autē imaterialiū angelos: rum potētia ac possibilitas est. Hec etenim prima sententia/ sūt totius substantie pars eiusue ictio atio vocatur. Et hec rerū potentia creata est: & orta a potestate prima hoc est a deo. Proxima vero vltimaue potestas & possibilitas oīm: est vulgatissima materie elementatio: qua i primis ibuitur afficiturq; materies: fitq; vicino & aduentati in se aduiapta/ cōgenea & q; simillima. Harū igit triū possibilitatū: sola diuina oīa cōplectitur. Secunda angelos minime comprehendit Tertia neq; angelos/ neq; materiam ambit.

Quid elementatio.

Causa cur deus oīm possibilitas

Secundare rerū possibilitas materiam.

In prima potētia/ fuerunt oīa ab eterno/ non autē in secunda aut in tertia.

Prima potētia diuina mēs est: cūctarū opifex rerū. Fuerūt autē oīa ab eterno rōnabiliter in mēte diuina: a qua & sortita sūt/ presētis sue subē initiū. Et ad diuinā mentē/ nulla est entiū differentia: neq; inter se/ neq; quoad esse & nō esse. Nā & vniuersa fuerūt i diuina mēte et semp in ea fuerūt in esse. Haud enī aliqua quidē in ea fuisse & aliqua in ea nō fuisse dicatur: cū ipsa sit equaliter oīm picipiū: sitq; cūctis rebus/ esse ipartita. Nō autē aliquib; & aliquib; nō. Neq; itē entia/ prius in deo nō esse: q̄ esse sortita sūt. Fuerūt quippe ab eterno/ rationabiliter i esse dei: idēst i eterna & semotissima dei possibilitate: qua ab eterno fieri a deo potuisse & possibilis fuisse dicuntur. Atq; ex ea demū diuina potētia: in idipsū qd̄ implesentia; sunt propriū/ peculiare pximūue esse successerūt. In ipsa autē materiei possibilitate vtrobq; diuersitas accidit: scilicet & subiecto & tēpore. Subiecto quidē: quia non oīa fuerūt in materiei potestate & possibilitate. Angeli quippe ante materiā sunt facti: quib; alia nulla potētia q̄ diuina mens: antiquior priorue reperitur. Tempore vero/ q; rursū q̄ sunt in materie potestate: haud semp in illi; esse extiterint: sed pri; in nō esse & posteri; in esse. Nō enī semp extitit materia: sed aliquando est facta. estq; primeue illi; eterneq; potētie/ diuine inquā mētis voluntarium opus & contingens creatura.

Materia est ingenerabilis et incorruptibilis: et tota simul facta.

Ad diuinā mētem oīa eodē se habēt modo. **M**ateria generatione prior est: & corruptiōe posterior/ oīm primū et vltimū. Assumit ab actu in gnatione: ab eodē vero i corruptiōe reliquit. Presentatur obiciturue a natura efficiēti cause ad susceptionē actus/ que tēpore duratiōe pcellit. Et quo demū ab ea emigrāte/ ipsa in integritate sue substantie pseuerat: i corrupta/ idiminuta/ imutata & sēp vna. Sicut enī materia tota simul repēte ad esse pdiit/ (Nā simplex/ ingenita in pūcto & indiuisibili creata) ita & suapte natura/ eadē & indēmutabilis pseuerat. Orta ē ppter tēpore fluxionē: nulla quoq; tēporis successiōe tabescet atq; dilabēz. Que parē habuit angelicis spiritib; ortū/ (Nēpe istā tēporis pariquoq; eternitatis statu librata: nullo sine marcescet nūq; ue interibit. Et qd̄ mirandū magis est: creatorū entiū minimū/ cū maximo: ima vniuersorū potētia/ cū supremo et angelico actu: paribus extremis coaptat. Nā & angelorū oīm & totius materie ort; atq; inittū: instans est & tēporis impartibile. Amborū autē occas; finisq; duratiōis/ nullus est.

Differentia generationis et creationis. **Caput. II.**

Creatio/ generatione: natura est prior

Sicut pars natura prior est toto: ita & generatiōe/ prior creatio. Generatio enī est: vt totius ex potētia & actu/ coalitio & pfectio. Creatio vero hacten; generatione probat antiquior: q; substantiales rerū profert ptes statuitq; pria & ātiq;ssima vniuersē nature sūdamēta: materā inquā & formā. Et sicut deū cōfem; totū esse nature autorē/ oīmue cōditōrē: ita & ad deū creatio omnis/ ad naturā vero generatio est: oīs referēda. Nā & deū oīm creatorē: Naturā autē vniuersorū genitricē/ a; pellare solemus.

2 **C**reatio simplicia rerum ad esse statuit initia actū et potentiam.

Creatio simplicia rerum initia sunt actus & potētia qbus nichil in rebus simplicius aut prius/ quibusue sensibilis ois substantia pficitur. Creauit iprimis deus actū sine potentia purum/ simplicem immixtū: vt angelicum spiritū/ vniuersē nature cōceptū formāue absolutā. De- inde potētia vt sine actu: id est materiā oim actuū priuationē meramq; potētia/ omni disse- rentia & proprietate nudatam. Creauit oim prius extrema: esse sine posse & posse sine esse. Et hec stata sunt tota simul: facta sunt & creata ab initio: perseverantq; immutabilia. Eor- rum insup numerus: neq; augeti/ neq; minui potest. Nam neq; natura oriri angelus nouus neq; iterire pōt vll9. Neq; vlla proferri/ recēs materie atomus neq; vlla vspiā annihilari. Post autē illā primā creationē/ creantur & indies peculiare actus. Vt humane aie simpli- ces/ ingenerabiles/ incorruptibiles. quib9 materia id fit actu: quod esse nata est fitq; eius eē/ cuius posse: illi primitus inhēsit.

3 **S**icut simplicium extremorum et principiorum est creatio: ita et cōposi- torum/ mediorum et finium generatio.

Cextrema simplicia sunt & principia mediū. Mediū vero substantia/ cōpositū: extremorū cōnexio & finis est. Extrema partes sunt: mediū totū. Extremorū est creatio: mediū autē ge- neratio. Id enī quod suapte natura simplex est/ quod impers & partibus carēs: haud aliter q̄ creatione & repentina substātie propagatione/ ad esse proferit. Vt angelus vt materia vt forma: & ea cuncta/ quorū nulle sunt partes. Angelici quippe toti9 spiritus: haud vna pars prior est facta/ alia vero posterior. Neq; itē materia/ neq; hūana aia diuidue/ sc̄simq; oriun- tur: angelus tamē/ prior est materie. Et hec prior/ rationalia aia. Ceterū totus angel9 simul/ to- ta simul materies & rationalis ois aia/ simul tota creatur. Interest hoc dūtaxat q̄ si uul oēs angeli/ simul oēs materiales atomi facti sunt. Nō autē simul/ cū ceterationales aie innas cū- tur: sed alia post aliā. Succedūt quippe aie sibi uicē numero: nō autē secundū substantiam. Nā rationaliū aiarū nūer9 diuidue & in tpe proferit. Singularū tamē aiarū substātia: p̄ duci- tur creaturæ in instāti. Ast totū quodlibet/ quod ex materia cōstat: hac vna ratione/ gene- rabile ceterur/ q̄ haud simul sit totū. sed ei9 pars alia/ vt potētia prior subsistit. alia vero/ vt actus/ acquiri posterior. Hui9 enī cū priore presentia: totius substātia adimplet.

Deus crea- tor natura genitrix.

Quid pri- mo creatū

4 **V**nde fit vt generatio: sit quidam prioris creatiōis finis et illius ad ipletio.

CFinis quippe extremorū/ est eorū vniō. Extremorū aut vniō: est substātia mediū: cōflata ex actu & potētia. Atq; p̄tulit (vt dixim9) creatio: rerū iprimis extrema/ actū & potētia. Ge- neratio vero naturali quodā suauio & osculo ea inuicē cōiunxit copulatq; iiferēs ex eis mediū & totū. Est igi9 creatio/ gñationis initiū: gñatio vero creationis finis illiusue ad ipletio. Qd enī creatione i p̄fectū diuisūq; relinquitur: gñatione ad ipletur/ copulatur perficitur.

De extre- morū me- dij.

Sicut creatio/ ab actu ad potētia p̄cellit: ita et gñatio/ a potētia ad actū p̄dit.

Creatio i primis angelicū actū/ deinde materiā actuū oim priuationē & potētia: ad esse instituit. Gñatio aut a fine creatiōis/ hoc est a potētia & materia: ad medios secūdos & par- ticulares act9 p̄cedit. Oī q̄ppe sensibili actu: vt substātiuo vitali/ sc̄situo & rationali: gñatio materiā iplet p̄ficit cōsumat. Vniuersis autē his actib9/ prior est materia/ angelico tamē spū & actu posterior. Processit igi9 creatio: ab actu absoluto id est angelico ad potētia. A p̄fe- ctis ad i p̄fecta/ Ab intelligibilib9 ad sensibilia. Gñatio vero illi cōtranitur: pergens a poten- tia ad actū/ ab imperfectis ad perfecta/ a sensibilibus ad intelligibilia.

5 **C**reationis et generationis fines: sunt sensibilibus extrema.

CProprie creatio simpliciu est & separatorū extremorū/ eorū inquam q̄ nullo pacto gigni- aut generatione acquiri dicūtur: Vt angelorū et materie. Nā in nullo subsistit et acquiritur angel9: q̄ perse fact9 est/ rāq̄ simplex pur9 actor9 act9. Similiter & materia nulli inest/ i nul- lo subsistit: i nullo creatiōe est acquisita. Mediū autē & pticulares materie act9: sati9 gigni/ q̄ creari dicūt. vt q̄ haud q̄q̄ p se subsistere natū sūt: sed gñatiōis transmutatiōe i materiā ad- uentāt: i q̄ & subsistit. Itaq; p̄missa hac suppositiōe: creatiōis finis & vltimum/ est materia: creatiōis vero initiū/ angelica substātia. Atqui materia/ sensibiliū omniū est initiū: cū etorū ue actuū stabilimentū/ ens itē minimū/ extremū ac prope nichil. Sensibiliū vero oim finis/ vltimusue & suprem9 act9/ est rationalis aia: que materie indita est vltima. Ois igitur gene- ratio fit inter materiā & humanū actū. suntq; materia & rationalis aia sensibiliū oim/ totiusq; gñationis extrema. Materia nāq; creationis est finis: & eadē/ totius gñationis initium.

fuit absoluti... et elementatio... que est materia... Na deus... intelligibili... Deo... reru... ue aliquo... silias est... tate: & imm... potētia dicunt... aut i... ubi... rima hoc est... aerie elementatio... iui apta cōgen... Secunda aut in... oia ab eterno... d diuinā men... eria fuerit i diuina... qua in ea nō... Nō autē aliq... ut quippe ab eterno... qua ab eterno fieri... in idipso qd... rei possibilitate... a non oia fuerit... cū: quib9 alia... urum q̄ sunt in... erit in esse. Nō enī... itēne diuine inq̄... uulsa cta... ut vltimū. Assumit... turue a natura est... ab ea emigrāte: sp̄... ep vna. Sicut enī m... ndiuisibili creatā... onē: nulla quocq;... ub9 ortū/ Nepe illi... terribit. Et qd nō... otēra eū/ supremo... s materie ort9/ aq̄... rationis nullus est.

Caput. II.

Generatio creationis implet vacuū: copulatq; iū finē creationis initio.

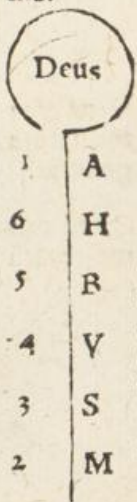
Nam creatio duntaxat simplicia & separata constituit rerum extrema: absolutū in quā actum angelū & potentiā absolutā materiē: que sūt ens maximū & ens minimū. Inter hec autem: latū interhyar chaos / vacuū & inane: sensibilem omnium actuū & substantiarum ca-
 pax. Hanc igitur nature abyssum ac imensum hyans profundum: generatio inchoans ab imo & materia tanq; ab actuū suppositione & hypostasi cunctis sensibilibus actibus im-
 plere satagit. ascendens a materia ad angelici vsq; actus viciniam: cui supremū & nobilissi-
 mum sensibilem actū (id est rationale animā) coniungit facitq; vicinū. Est enim angelicus
 actus totius creationis initio. Humanus vero actus / generationis finis: coniunctus & atti-
 guus creationis initio. Et hec est causa (vt liber de intellectu prodicit) cur cum homo sit
 suprema & vltima creatura: proximū tamen primevis & omnium antiquissimis angelis / ob-
 tineat locum: paulominus illis / factus inferior. Sit enim vniuersorū linea a m. quā partior
 in quinque partes equales punctis h b v s. Sit autē a / angelus / m materia / s subsistentia / v vi-
 uentia. b bruta animantia / h homo. Vniuersa linea a m: haud tota simul / sed diuide orta
 est manuitq; a deo. Primum siquidē supremūq; eius punctū a: primitus & ante omnia a deo
 processit. Deinde punctū m: totius eiusdē lineę finis: secundo loco a deo pependit. Et hec
 sunt vniuersorū extrema: que summum imūq; locum in vniuersorū ordine obtinere: & q̄
 quanq; distantissima ac dissimillima sint. Nam hec absoluta potētia: ille vero simplex & ab-
 solutissimus actus / sunt tamen ante omnia creata. I. roductis igitur simplicibus oim extre-
 mis a & m: medium interhyabat chaos ac vacuū. totius lineę medie m a: per quā aliquo pa-
 cto ipsa extrema copulantur. Hoc autē vacuū: productis deiceps mediis creaturis / s v b h
 est adimpletū perfectusq; est a deo vniuersorū ordo. Hic enim sensus clauditur entibus: An-
 gelo materia / subsistentibus / viuentibus animalibus & hominibus: qui merito angelis pxi-
 mi vicinūq; euaserunt. Descendit enim deus imprimis ab a in m: qui demū reciproca ratio-
 ne / ab m in h siue in ipsius a vicinā: conscendisse declaratur. progressus itaq; est deus in pri-
 cipio / vt in creatione extremorum: a perfectis ad imperfecta. In fine vero & productione
 mediorū materialiuē actuū: ab imperfectis processit ad perfecta. In extremis insuper p-
 creandis: aliquo pacto vilitatim & velut per saltum & vacuum processisse reperitur. In p-
 latione autē mediorum actuū: per plenū & continuum progressus deprehenditur. Sunt eni
 (vt diximus) rerum extrema: angelicus actus & potentia materiē / que & distantissima sūt
 et primo creata. Media vero quibus vacua eorum impletur intercapedo: sunt quattuor cre-
 aturarum genera: subsistentium viuentium sensibilem & rationale.

Analogia creationis vniuersorum ad protentionē lineę recte. Cap. III.

Niuersorum a deo productio / eo modo facta & absoluta est /
 quo et recta linea solet a nobis / geometrico modo potēdi.

Ostendit palam hec propō: q̄ sint mathematicedisciplinē / ad capescē-
 da intelligendaq; diuina exigēde. Nam qui rite cognouerit / quo pa-
 cto recta a nobis linea / mathematico more describi protēdiq; solet: no-
 scet & illico / quo pacto a deo pependit manuitq; vniuersorū lineę:
 in qua singula naturali sue dignitatis & perfectionis ordine disponun-
 tur. Angelus inquam in summo: materia in imo. Post quam angelum versus pergēdo /
 subsistentia. Deinde viuētia: hinc sensibilia: postremus homo. Hic enim creationis qdē
 ordine ab angelo / sextus & vltimus numeratur. dignitate autē / prestantia & loco: ab eodē
 secūdū ē. Solet autē geometrico de more: recta linea / a nobis describi hoc pacto. Circini pe-
 dē alterū imprimis figimus in plano aliquo immobilē: quo primū protēdēde lineę / desū-
 gnatur punctus. Et hec sit angelorum creatio. Reliquis deinde pes a nobis eidem plano
 imprimitur: quo future totius lineę finis ac meta notatur. Hec autem est materie creatio
 deinde formatis quidem per se duobus totius lineę extremis: admouenda est ambobus
 ipsius circini pedib; lignea aliqua aut erea regula: cuius directioni innitens pes circinise-
 cundus: moueatur ac reciprocetur ad primum. suōq; tractu expetitā rectam lineam / in
 plano conficiat: impleatq; spaciū / quo prius existēte vacuo: ambo puncta abinuicē disclu-
 sa separataq; manebant. Hoc sensibili signo / hac lucidissima analogia: deprehendes quo-
 nāmodo sunt rerum extrema / prius a deo facta. Primum prius / Secundum postierius. Dei
 de media ab eodem / contrario extremorū ordine producā: ascendente ab secūdo extre-

Quidcha-
 os creatio-
 nis.

Duplex cre-
 ationis or-
 do.

Deus
 Angelus
 Hom
 Bruta
 Viuentia
 Subsisten-
 tia
 Materia

morum ad primi viciniam. Et sicut vtraque totius recte linee puncta ab circino per se / siue lignee aut erce regule adminiculo designatur: ipsa autem linea haudquaquam ab eodem circino / siue admotione ac directione exterioris alicuius materialisue regule protenditur. Ita et primas extremasue creaturas / angelum & materiam: creauit deus per se sine exterioris alicuius adminiculo: sine vlla preexistente materie. Secundas autem mediasue creaturas: que sunt vt ipsa recta linea: haudquaquam protulit deus per se aut simpliciter sed ex iam preexistente priusue creata materie illas compleuit. Nempe materie / quattuor actus indidit. Substantialem Vitalem Sensibilem & Rationalem. Est enim materia per similes lignee regule: vtpote cui omnes sensibiles actus / innituntur. Sicut enim mobilis circini pes / ad regule extremitatem dirigatur rectamque lineam describit: ita & cunctos sensibiles actus deus iuxta admotum materie limitem atque extremitatem / in rectum direxit / dispesuit / ordinauit. compleuitque vniuersum lineam rectam: extremis duobus simplicibus ac per se productis / quattuor vero medijs materie innitentibus punctis contatam.

Circinus	Primus pes	Pes secundus	Interuallum	Regula
	Punctum primum	Punctum secundum	Vacuum	Instrumentum
Deus	Angelus	Materia	Sensibiles creati.	Materia

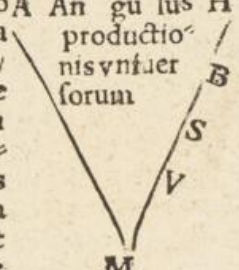
2 **E**t eadem quoque vniuersorum productio in quodam angulo facta est: quorum latus alterum directionis: alterum vero / reciprocationis: & hoc plenum illud vacuum.

Nam petrexit deus / ab angelo ad materiam: statuens illa prima procedensque a perfectis ad imperfecta: a summis / ad ima. A materia vero / contrario reciprocoque motu: per medias creaturas / deuectus in hominem est: que est creaturarum periodus. Facta igitur est vniuersorum productio / in angulo quoptima: cuius primum directumue latus / est ab angelo ad materiam: Secundum vero atque reflexum / a materia ad hominem. Latus in super primum / cuius extrema sunt angelus atque materie: est hyatus & vacuum vniuersi. Reliquum autem cuius extrema sunt Materia & homo: mundi consumatio est & absoluta plenitudo. Et hec propositio ex figura sequentis / clarior euadet.

Rectus angulus / extremorum species

3 **A**nguli productionis cim: vertex reflectionisque punctum / est ipsa materies.

Sit rectus angulus a: hunc voco angulum productionis vniuersorum. Nam rectus angulus / precipuus est angulorum qui / vt liber defensu preducut / neque magis / neque minus suscipit. sed vt extremorum / acuti obtusique / medius: imperti atque indiuidua equalitate continetur. Est enim rectus omnis: rectissimus. Satius igitur fuerit / recto equalissimoue angulo: que in equalibus extremis / vniuersorum creatione expressisse. In hoc itaque angulo A An gulus H punctum a angelum exprimit / m vero materiam: que sunt omnium extrema imprimis a deo creata. Quia autem materia abiectissimum & humillimum est entium: ab angelo ad materiam vsque / deus creando descendisse probatur. At ab ima materie: scandere cepit / per medias creaturas in hominem reciprocus atque reflexus. Est igitur materie: punctum diuine reflexionis ac anguli productionis vniuersorum vertex. Huius autem anguli / latus a m: hyatus est & vacuum vniuersi. Latus vero m h: mundi perfectio atque plenitudo: In primo siquidem latere: produxit deus extrema / medijs creaturis hyantia & vacua. Secundo vero latere omnem eiuscemodi inter materiam & angelum hyatum / medijs creaturis impleuit. In primo in super latere: processit deus a perfectis ad imperfecta. In secundo vero ab imperfectis ad perfecta progressus declaratur.

Que mundi hyatus queue plenitudo

4 **T**otius eiuscemodi angulii: vtraque latera / sunt equalia.

Nam quantus est prius mundi hyatus quantumque vacuum: tanta est & eius plenitudo. Sunt enim locus & locatum: inter se equalia & comensurata. Vacuum autem: quidam locus est / siue totius plenitudinis. Sunt igitur vacuum & plenum: adinuicem equalia. Quare & ambo propositi anguli latera: inter se pariter equalia. Est enim latus a m vt vacuum: latus vero m h vt plenum. Quantum siquidem in primo latere a materia ad angelum / interflus hyabat vacuum creaturarum: tantundem plenitudinis creaturarum in secundo latere accessit. Quae admodum si priusquam rectam lineam protenderis: duo in primis eius puncta / designaueris in plano: quanta est amborum huiusmodi punctorum / priorum vacua distantia: tanta est & in sequentis lineae longitudo.

Vacuū
A B
Equalia
A B
Plenū

H A
Plenū
Vacuū

A
D
B
E
K
H
C

Prior siquidem amborum punctoꝝ a & b intercapedo: metrū est & mensura/ totius linee a b: que est prioris eorum vacui plenitudo eorūq; prius dissociatorū copula. Cū igitur totiꝝ propositi anguli/ primū latus a m: sit vt disiuncta dissociataue extrema: Secundū vero m h vt prioris lateris plenitudo/ copula nexuscq; cū itē primum sit vt vacuū & locus: Secundū vero vt plenū & locatū: necesse est ambo eiusdē anguli latera/ adinuicē esse equalia & cōmensurata. Omnes enī medie creature/ in vacuo quod a materia ad angelū patet intercepturq; recepte & collocate a summo deo sunt.

¶ Primum eiusdem anguli latus: vt potentia & priuatio est. Secundum vero vt actus et plenitudo.

¶ Hec ex precedente dilucidior euadit. Nam primum lat⁹ a m: est vt vacuū: vt v⁹ ea duo puncta que in plano aliquo/ ante protensionem recte linee: vtriusq; circini pedibus designātur. Secundum autē latus m h: perfimile est pleno & protensioni recte linee: qua & interstitium prius vacuū impletur: & prius dissociata puncta copulātur. Est igitur totius huiusmodi anguli/ primū latus vt a m: vt potentia & priuatio. Secundū vero m h: vt actus & plenitudo. Et ex hac iterū manifestum est: vtraq; eiusdē anguli latera/ esse equalia. ois etenim potentia/ tante est priuationis: quante plenitudinis/ est ipsius actus. cū totam potentiam: totus actus equaliter implere sufficiat. Si enī potentia/ suū ipsius transiliret superaretue actū: aliqua ipsius potentie pars reliqueretur vacua: que minime ab actū & idēitate forme/ repleteretur. Et si ediuerso actus ipse/ subditā sibi potentia exuperabit: erit ipsius actus/ pars aliqua sine subiecto: vaga/ inanis/ supuacanea/ ociosa. Vt si potentia a b c/ superauerit actum d e: erit pars aliq̄ potentie a b c/ vt a b: sine actū/ vacua & ociosa quod fieri nequit. Et si act⁹ f g h/ potentia i k superabit: erit ipsius actus pars aliqua/ vt f g inanis/ vaga ac sine subiecto. Relinquitur igitur vt totus actus f g h sit in tota potentia a b c: vt equalē in equali et neutrum ab altero superetur.

¶ Primo insuper eiusdē anguli lateri: Creatio ortum dedit. Secundo vero lateri generatio prestat originem.

¶ Nam primū latus a m: extremorū est & simpliciu positio. Secundum vero m h: Mediorū & compositorū. Sunt enī angelus & materia/ simplicia & incōposita: hec siquidē potentia simplex/ ille vero nudus purusue actus. Medie autē creature que in secundo latere collocātur: Subsistentia scilicet Viuentia Animalia atq; Homines: cōposite sunt ex potētia & actū: ex materia & forma. Atqui vt diximus Creatio: simpliciu/ incōpositorū & extremorum est. Generatio vero/ cōpositorū & mediorū. Id enim creari proprie dicitur/ quod totum simul fit: quodue repente exoritur/ vt angelus & materia. Gigni vero id pronunciamus/ quod diuidue & in tēpore perficitur: cuiusue actus/ in potentia acquiritur. Est enim materia omni actū/ in ea subsistere nato: tēpore antiquior. Cuius itaq; pars vna prior subsistit: alia vero pōsterior/ i priore acquiritur: id diuidue fieri ac proprie gigni predicatur. Est itaq; propositi anguli a m h/ primum latus a m: creatione ortum atq; perfectum. Secundi vero lateris m h: generatio extitit origo.

¶ In vtriusq; lateris ortu: contigit fluxus atq; successio

¶ Primum etenim latus a m/ haud totum simul est ortum: sed a quidem prius/ m vero pōsterius. Est enim angelus/ antiquior materia. Contingit igitur ab a in m/ fluxus atq; successio: cum non simul angelus & materia/ sint ad esse producta. Quēadmodum rectam lineam protensurus: alterū circini pedē/ prius in plano figit/ aliū pōsterius: hoc pacto protēdēde recte linee/ vtraq; extrema haud simul: sed aliud post aliud designās. In latere quoq; m h: contingit successio/ ab m h. Nēpe materia: prior est omi sensibili actū. Mineralia: priora viuentibus. Viuentia/ animalibus prius facta. Animalia deniq; irrationalia: ante hominem orta predicantur. In vtroq; igitur totius mundani anguli latere: fluxus ab initio contigit atq; successio.

¶ Amplior in mundani anguli/ secundo latere: q̄ in primo/ contigit successio.

¶ Nam in primi lateris ortu: contigit successio simplex. In origine vero secundi lateris/ duplex. In primo siquidem latere facta est successio duntaxat ab a/ i m idest ab angelo/ in materia. Non autē facta est successio/ in ipis per se singulis: hoc est in angelis aut in mate

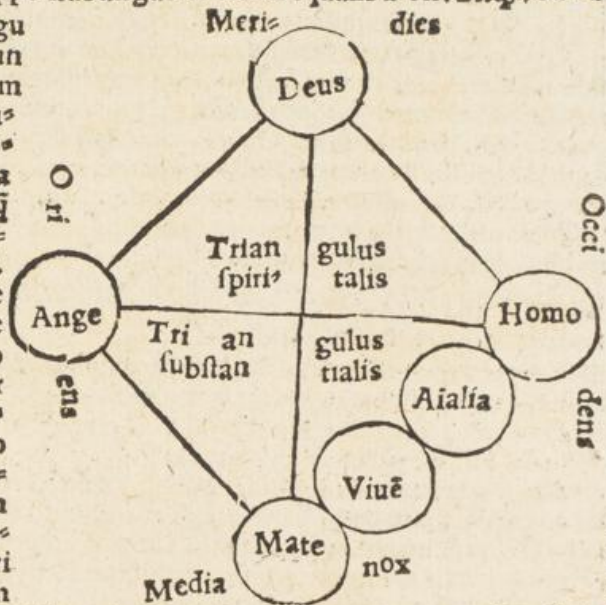
ria. Sunt enim angeli simul omnes facti. quilibet in super angelus: repente totusq; simul ex-
 ortus est. Vniuersa item materies & quelibet singularis ipsius atomus: repente totaq; simul
 facta denarratur. In primo itaq; latere: contingit successio duntaxat ab vno in aliud: vt ab
 a in m. Non autem in ipso vno neq; in ipso alio. At in secundo latere: successio fluxusue
 duplex reperitur. Primus ab m/ per cuncta media in h: similis ei successioni/ que primo late-
 ri inest. Secundus in ipsis singulis: que diuidue ac parte post partē/ generatione absoluū-
 tur. Nam quecunq; in secundo latere continentur (preter materiā) Scilicet subsistentia/ Vi-
 uentia/ bruta animantia/ & homines: cum sint cōposita: successione partium aduentuq; po-
 steriors in priorem perficiuntur. Cōtingit igitur in primo latere/ simplex et vna successio/ o/
 ab vno simplici/ in aliud simplex. In secundo vero latere duplex reperitur. Prima ab vno/ i
 aliud. Secunda in ipsis singulis/ preterq; in materia: que lateri vtriq; cōis inest.

In secūdo latere suc-
 cessio dus-
 plex.

9 Mundanus Angulus/ creatori deo: Angelica et humana cōtēplatione
 perpulchre in quadrato copulatur.

¶ Sit vt prius/ mundanus angulus rectus a m. Ostensum est/ Ambo eius latera a m & m h/
 esse equalia. Fiat autem super ipsum oppositus angulus/ eidem equalis a d h. Sitq; vertica

lis eius apex deus totius mūdani angu-
 li origo eorumue autor que i ipso mun-
 dano angulo continentur. Manifestum
 est ab his duobus angulis: impleri qua-
 dratum. Huius igitur quadrati/ inferio-
 rem triangulum a m h (quē prius mūda-
 num diximus) voco substātialem tanq̄
 omniū creaturarum capacem Superio-
 rem vero triangulum/ appello spiritalē.
 vtpote cuius laterum ductu & directiōe
 ois perficitur dei cōtēplatio. quoue ife-
 rior mundanusq; triāgulus creatori deo
 restituitur/ agglutinatur/ copulatur. Per
 latus siquidē a d: deum/ angelus cōtē-
 platur siq; diuini luminis capax. Homo
 quoq; p lat⁹ h d: in deū fertur deūq; su-
 spicatur. Mundanus igitur angulus a m
 h: angelica & humana dei contempla-
 tione hoc est lateribus a d & h d creatori
 deo copulatur atq; inferitur. Sunt enim
 angelus & homo creaturarū omnium antistites: in va-
 l'is diuinitatis collocati ipsaq; diui-
 nitatem circumstantes. per quas reliqua omnis creatura/ per sese abiuncta separataq;
 a deo illi vt suo auctori (quoad nata est) propinquat/ inferitur/ adunatur illiq;
 mutuante ab eodem substantie/ vota & gratias persoluit.

Angel⁹ et
 hō oim cre-
 aturarū an-
 tistites.

10 Huius quadrati/ precipua quattuor puncta angulorūue capita: sunt/ de⁹
 Angelus/ Materia/ Homo.

¶ Deus: vertex est supremi anguli a d h Materia vero inferioris a m h est caput: distans a
 deo diametro d m. Angelus autem & homo: capita sunt mediōrū angulorum/ que p dya-
 metrum a h distare comperiuntur. Deus est vt meridiei punctum. Materia/ medie noctis
 punctū exprimit. Angel⁹ in orientis puncto residet: hō vero in occiduo collocatur. Latus
 a d linea est & creationis & cōtēplatiouis angelice: vtpote qua & a deo substantialiter
 pependit angelus: & in deum cōtēplatione recurrit: Est enim angelus deo: et creatione
 et cōtēplatione immediatus proximus attiguus. Latus vero a m creationem materie
 exprimit que post angelum a deo pependit. Porro tertium latus m h generationem expli-
 cat omniū: que post materiā/ diuiduū ortum acceperunt. Et in eo que continentur entia
 (preter materiā & hominem) scilicet subsistentia/ viuentia/ & animalia veluti minus pres-
 cipua: non sunt angulorū capita. Quartum deniq; latus h d/ quod ab homine fertur in deū
 haud creationis/ sed cōtēplationis humane est latus. Hoc etenim latere/ minime a deo pe-
 pendit homo. cum haud immediate/ sed post medias creaturas: substantiam acceperit.
 Eodem tamen latere (si angelo parem facere hominē licet) et diuina lux in hominē influ-

in: & humana mens in deum transit. Possunt igitur superioris totius quadrati latera: his in signari nominibus. Latus a d creationis & contēplationis angelice: lat⁹ d m: creationis materie. Latus m h: perfectionis omnium sensibilium. Latus vero h d: solius contēplationis humane. Angelus simplex est: vt qui eadē qua a deo pependit linea: in deū recurrit deūe speculatur. Eadem enim est linea d a & a d: que vt d a/ angelo substantiam dedit: vt vero a d: illum deo inserit vtq; contēplationis restituit. Homo autem/hinc mixtus compositus: declaratur: q; alio quidem latere/ortus est a deo. Alio vero recurrit in deū. Nam per latus m h manauit a deo homo: qui per latus h d: deum ipsum speculatur fitq; beatus.

¶ Species rerum: sunt ingenerabiles & incorruptibiles. Caput. IIII.

¶ Ratio/initia protulit omnium specierum: que assidue & in tēpore/totis generationibus absoluuntur.

¶ Sicut creat⁹ est ab initio vniuersus angelorum & atomorū materie numerus totusq; simul factus: qui neq; augeri possit neq; minui: ita & ab initio sex primis illis precipuisq; diebus (quib⁹ omnia fecit deus) status est consumatus et finitus sensibilium omnium specierum numerus. ita vt post sexte diei vespertinum diluclū: nulla deinceps noua (nature ordine) oriri potuerit species: neq; interire vlla. Cōsumauit quippe/ absoluit psecitq; deus sex dieb⁹: rerum omnium species: id est specierum omnium numerū. Nō

autem numerum indiuiduorū & singulariū cuiusuis speciei. Illis enim sex diebus specierū omnium protulit initia & singularia prima: que deinceps tēpore toto/ totisq; generationibus sunt absoluēda. Protulit enim hominem primum/ in vtroq; sui sexu: vniuersorum hominum parentē. quo subsistente: subsistit aliquo pacto humana species. Equum primū/ equorū oim patrem. quo cuncti equi progeniti sunt. Leonem primum/ progenitorē cunctorū leonū. Et ita per singulas species procede.

¶ Species est ingenerabilis: quicquid autem generatiōe perficitur/ singulari & hoc aliquid censetur.

¶ Species que consistit tota in identitate/ vnitāte & integritate sue substantie: actu insecta/ indiuisa/ indistributa: vt species intellectualis & celestis: tota simul est facta & creatiōe orta. Nam & vnusquisq; angelus/ totus simul est factus: & vniuersi angeli simul creati. Vnaq; stella/ tota simul est facta: stelle omnes simul create. Sol totus/ simul est factus. Planete cūcti simul creatione orti. Celum totum simul ad esse producti. Vniuersi quoq; celi/ idem habuerunt creationis initium. Eodem instanti/ sunt ad esse producti. Sunt enim celi & quecunq; in eis lucida & micātia corpora infixā sunt/ celestes species: actu indistribute/ indiuisē/ vnice: in identitate & integritate sue substantie perseverantes. Sunt & ingenite: id est nulla tēporali generatiōe/ sed creatiōe sola orite/ toteq; simul facte. Similiter & materia species: quedam est: ingenita simplex/ creatiōe simul facta. Que autem post angelos & materiā superant/ sensibiliū substantiarum species: neq; rursus totis seipsis/ sunt generabiles. Nulla enim generatiōe: tota aliqua sensibilis species/ simul oritur. Sed cum secte quidem sint/ actu distribute & materie participatione singulares continuis generatiōibus/ tote per partes sunt absoluēde. quoad finitus singularium & partium vnus cuiusq; speciei cōpleatur numerus: qui erit vt totius speciei identitas/ vnitas/ & integra substantia. Quod enim quelibet generatio in mediū affert/ attollitq; in mundū: haud tota aliqua species est. sed est totius alicui⁹ speciei pars: singularis eadē numero hoc aliquid. Nā & phenix: vnica licet in orbe subsistat sueq; nature consortē & partem repudiet/ perpetua solitudine gaudens: nulla tamen phenix/ est tota phenicis species totaue phenicis substantia. sed simul que preteriere phenices que presentes & que future sunt. Est enim & phenicis species multorum singulariū: que in mundane durationis totiusue tēporis curriculo sunt absoluēda.

¶ Totius vniuersi partes sunt species.

¶ Vniuersum/ quiddam genus est & rerū vniuersitas. Generis autē cuiuslibet: vere subāles & recipue & prime partes/ sunt eius species: que toti generi subsunt & in quas distribuit ipsū genus. Erunt igitur & precipue & substantiales vniuersi partes: rerum naturalium species constabiteq; vniuersū totum/ ex speciebus: quarum deesse vniuerso potest nulla: & quarum numerus status definitusq; est/ ab initio/ creatiōe absolutus. Nā siue sumpseris vniuersum pro cunctis ijs que sunt: erunt vniuersi partes & species quattuor: Diuina/ Angelica/ Celestis

Sex dieb⁹
oim spērū
numerus
absolutus

Intellectua
lia et cele
stia sūt spe
cies.

Quicquid
gignitur
in
singulari est
Vnica
Phenix

Materialis. Omnes enim materiales creaturas: materialis speciei noie censentur. Siue vocaueris vniuersum omnem corpoream creaturam: vniuersi species erunt Celi Planete & materiales creature: que sunt vt materie partes: state & fixe iingenerabili & incorruptibili materia.

4 Vnde fit vt vniuersum sit immutabile/ingenerabile & incorruptibile.

Nam cuius partes ingenerabiles sunt & incorruptibiles/ semper eodem modo habentes: id profecto est ingenerabile & incorruptibile. Vniuersi autem partes sunt rerum omnium species ingenerabiles & incorruptibiles: et que semper eodem habent modo. Perseuerant enim ab initio hactenus vniuersae rerum species/ constantes vniuersi substantiam: inseparabiles ab vniuerso & que nunquam extra eius substantiam/ emigrare vsquam possunt. Extra enim vniuersum nichil est: neque actus neque potentia. Cum igitur vniuerso nichil addi queat neque quicquam ab eo tolli: ipsum est immutabile/ ingenerabile & incorruptibile. Nam singularis creatura/ que generatione oritur noua aut corruptione interit: haud vniuersi pars est/ cum minime sit species: sed singularis & indiuidua. Ceterum & illa ipsa neque generatione additur vniuerso/ neque corruptione fit extra vniuersum: Que enim ante generationem/ erat in potentia id est in materia: rursum post corruptionem/ iterum in eadem potentia & materia reperitur. utpote in qua: corruptionis transmutatione reuertitur. Ois autem potentia & materia: est/ degit residetque in vniuerso. Estque vniuersi pars quedam. Singularis igitur creatura generabilis & corruptibilis: ante generationem & post corruptionem/ est in vniuerso: neque generatione eidem additur: neque corruptione tollitur.

Extra vniuersum nichil est.

5 Vniuersum scibile est/ & cognoscibile.

Id enim est scibile & cognoscibile: cuius a nobis/ deprehendi potest partium numerus: cuius partes sunt numerabiles/ certe/ state atque definite. Vniuersi autem partes/ sunt (vt diximus) rerum species: quarum omnium status ac definitio est a creationis initio numerus. Hic autem numerus licet nos actu lateat/ sitque nobis ignotus: tamen quia certus ac finitus/ numerabilis est & ratione scrutabilis. Est igitur scibile & cognoscibile vniuersum: actu tamen ignotum & incognitum. Quis enim hominum ascendit in celum: & mensus est orbem eius aut dinumeravit stellas firmamenti: quorum numerus est & quidam sensibilibus specierum numerus: & ratio substantialium partium vniuersi.

Quid a nobis scibile.

Generationem/ mutationem esse secundum medium: non secundum extrema. Cap. V.

Generatio rem affert in medium: quam corruptio tollit e medio.

Sicut que intereunt/ tolli dicuntur e medio: ita & que oriuntur/ dicuntur procedere in medium. id est in nostrum conspectum/ in nostrum iudicium: in nostram apparitionem & mundanam. hanc lucem cui quoadiu subsunt quoadiu supra terram a nobis cernuntur & conspiciuntur: esse & subsistere dicuntur. Vbi vero e medio id est e terrenis sedibus (nam terra mundi est medium) migrant: non esse a nobis dicuntur. Affert autem hoc pacto rerum substantias in medium/ id est in esse Generatio: que corruptione/ in antiquum materici chasma & chaos reuocatur disceditque e medio.

2 Ante generationem post corruptionem res est in extremis

Extremum circumstantia quedam est & ambitus medij. Omne siquidem medium: aliquo pacto inter extrema versatur. relinquens aut supra aut infra: aut a dextris aut a sinistris: aut ab anteriore aut a posteriore parte extremum. Est enim non ens/ entis ambitus & circumstantia: creato ente prior & eodem posterior. Ex autem non ente/ generatione fit ens. Corruptione vero/ ex ente: non ens. Ex quali non ente/ generatione fit ens: tale fit ex ente non ens/ in corruptione. Nam res vtroque ante inquam generationem & post corruptionem/ aliquo pacto ens est: scilicet potentia ens siue ens in potentia & in materie. In vtriusque vero medio: est ens actu/ ens totum & perfectum. A generationis igitur fine/ ad corruptionis vsque initium: res est in medio in actu & in esse. At ante illam & post hanc: in extremis est/ in potentia & in non esse.

3 Res prius & posterius est in potentia/ in occulto/ in tenebris/ in mundi extremo/ in natura/ in non esse. Medio vero tempore in actu/ in apparitione/ in luce/ in mundi medio/ in nobis & in esse.

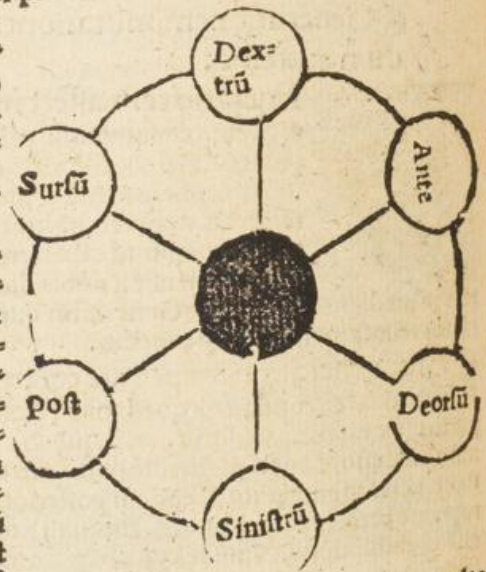
Vtilitas ar-
tis oppo-
sitorum.

Ex arte oppositorum manifesta est concurrentia horum Potentie/ Occulti/ Tenebrarū/ Extremi/ Nature & non esse. Item & horū inter se: Actus/ Apparentis/ Lucis/ Medij/ Nostrū/ & Esse. Nam que subsistunt in potentia: occulta dicuntur/ in tenebris/ in mūdi extremo/ soli nature cognita & actu non entia. Que vero actu sunt: aperta & manifesta sunt/ luci exposita/ in mundi medio sita/ nobis cognita & entia. Sensibiliū igitur rerum substantie prius & posterius/ ante generationem ac post corruptionem: sunt in potentia/ in occulto/ in tenebris/ in mūdi extremo/ in natura in non esse. Medio autē tempore inter generationē & corruptionem sunt in illorum oppositis: in actu/ apparentes/ lucide/ & clare/ in mundi medio/ apud nos/ nobisue cognite & in esse.

	Generatio	Status	Corruptio
in ter se	Potentia	Actus	Potentia
	Occultum	Apparens	Occultum
in terra	Tenebre	Lux	Tenebre
	Extremum	Medium	Extremum
in mundi	Natura	Nos	Natura
	Non esse	Esse	Non esse
in	Pars	Totum	Pars
	Imperfectum	Perfectum	Imperfectum

Celum est extremum mundi: eius vero medium terra.
 Nam vndecūq; celum terram circūstat/ ambitq; & trium dyametrorū sibi uicem perpendiculatum (quibus positionū & locorum differentie norantur) termini & extremitates celo insunt. medium vero eorum siue commune sectionis punctū in terra. Surfum & deorsum in celo sunt: mediū in terra. Celestiuū quippe hemisperiorū: aliud est vt celū surfū/ aliud vt deorsū. dextrū & sinistrū in celo: eorū mediū in terra. Ante & post in celo: eorum mediū in terra. Est enim terra/ vnitivum mundi medium communisue triū localium daymetrorū sectio.
 Vnde sit vt prius & posterius: dici possint sensibilibus substantie/ esse tanq; in celo: medio vero tempore in terra.

Oppositorū equipolentia.

Quid sensibilia esse in celo.

Quid ea esse i terra.

Sensibilis substantia generabilis & corruptibilis: extremis temporibus, id est prius & posterius cū sit i extremis dici potest tanq; i celo esse: id est tanq; in principio & potentia mundi. Medio vero tempore inter generationem & corruptionem: subsistere in mundi medio/ id est in terra pronuntiatur. Nā ex oppositorum eque polletia & coincidentia: idem ferme de celo & terra quod & de potentia & actu/ de extremo & medio & alijs cunctis oppositis est iudicium. Celū quippe potentia/ extremū/ initiū & principium est sensibiliū: Terra vero ex opposito: sensibiliū est actus/ mediū/ status & finis. Sensibilia igitur esse in celo: est sensibilia esse in potentia/ occulta inchoata in simplici natura/ a nobis separata/ in tenebris/ Imperfecta/ incompleta & in principio. Ea vero esse i terra: est ea apparere/ esse apud nos & iuxta nos/ esse in fine/ in actu/ in forma/ Nobis coniuncta/ proxima/ completa & sensibili actu perfecta. Habet enim celum ad vniuersa sensibilia: rationem & nomē principij/ potentie/ inchoationis/ priuationis/ actus/ simplicis/ incomplete sensibilibus substantie. Terra vero est vt sensibilibus actus/ status finis & completa sensibilibus substantia.

COmnia sunt in celo & in potentia: non omnia in actu & in terra.

Celum (vt diximus) principium est & potentia sensibilium: terra vero eorum finis & actus. Creauit enim deus celum: priusquam terram: Potentiam ante actum / Principium ante finem. Principium inchoatio est & potentia substantie totius: que constat ex principio & fine / ex potentia & actu. Eadem igitur assertione qua dixeris / omnia esse inchoata / omnia esse in potentia: non autem esse omnia perfecta & actu entia: dicas & omnia esse in celo / non omnia in terra. Omnia esse in distantia / non omnia in propinquitate: Oia esse in occulto / non oia in apparentia. Et eodem modo ex cunctis respondens oppositis / dilucide philosophaberis statuens inter ea / eternas generationis & corruptionis vicissitudines.

Cur celum vt sensibilem potentia: terra vero vt eorum actus dicatur Cap. VI.

Celum cum sit prima & vniuersalissima sensibilis mundi pars: ad cuncta sensibilia rationem habet potentie / principij & inchoationis. Terra vero ad eadem sensibilia: contrariis nominibus vt actu / fine / & perfectione insignitur.

Hec tacite perquirat: cur celum cum sit precipua & potissima / sensibilis pars mundi: potentie tamen nomine a nobis exprimitur. Terra vero cum sit humillima & abiectissima mundi pars: ipsius actus nomine declaratur. Est enim potentie nomen abiectiori: actus vero appellatio potiori & prestantiori adaptanda. Ad hec dicimus / haud immerito comparatione sensibili

In solo contrariorum loco omnis fit mutatio

lium: congruere celo / potentie nomen: terre vero iustam deberi / actus appellationem. Nam celum est vniuersalissima mundi pars: in cuius concauo / fit atque absolutum omnis generatio & corruptio. Nulla quippe sensibilis mutatio: supra celum aut extra celi ambitum fieri nata est. Nulla actu varia alternatio (acquisitio iquam eorum ac deperditio) in alio loco: quam in sub-lunari concauo perficitur. In solo etenim contrariorum & materie loco: fit omnis sensibilis mutatio. Atque contrariorum & materie locus: est sublunare concauum: in cuius solo ambitu omnis & materie e contrariorum pugna reperitur. In intellectuali nempe aut celesti regione: nulla neque materie / neque contrarietas natura collocatur. Si igitur materiam rerum naturalium possibilitatem vniuersalemque potentiam vere nuncupare licet: cur minus & celum ipsum tanquam primam & vniuersalem sensibilem partem vocare licebit: terram vero eorundem sensibilem / propriam & peculiarem partem. Sicut enim res naturalis / fieri nequit extra potentiam & materiam: ita & nequit extra celi ambitum / emigrare potest. Semper quippe eius materia: sub celi claudij contineturque ambitu. Si nullius rei materia / naturaliter extra sublunaris celi concauum migrat: nulla profecto res naturalis / parte sui possibili & materiali extra celum agitur. sed sublunari concauo / eatenus iugiter inest. Reliqua vero sui parte id est actu & forma: res naturalis variat. Haud enim sepe est in actu: sed prius & posterior extra actum / in simplici potentia degit. Etque ex simplici materia / per generationem in forme sublimitatem conscendit: rursus per corruptionem / ex lucidissimo ipsius forme decore: in obscuram materie umbram / dempta forma relabitur. Omnis sensibilis substantia iugiter atque assidue: est in actu potentie / materie & possibilitatis. cum semper sit in potentia / semper inchoata / semper possibilis. Non est iugiter in actu actus: sed dumtaxat in tempore medio / quo a corruptione generatio dirimitur. Semper est & in parte: non semper in toto. Semper in intellectu: non semper in sensu. id est semper intelligibilis: non semper sensibilis nobisue apprensus. Semper est in natura & substantia sui prima: non semper in nobis aut in secunda sui substantia. Semper est in ente remotiore: non semper in ente propiore nobisue cognato ac vicino. Semper denique est in celo: non semper in terra. Migrare quippe nequit res naturalis e celesti ambitu / Eterreno autem orbe ac circulo siue e mundi medio: corruptione extorris agitur: in quod per generationem aduentarat. Idem itaque est hoc in proposito celi & vniuersalis potentie nomen. Eadem quoque terre: & sensibilis peculiarisue actus appellatio.

Celum est omnesensibile: Terra vero non omne / sed aliquod & aliquod non.

otentie / Occuli / Tenebre
parentis / Lucis / Metaphysico
ne / Non / Ele
ue esse
indi / Gnatio
stia
em:
atu
upte
clare / in mundi medio

Corruptio
Potentia
Occultum
Tenebre
Extremum
Natura
Non esse
Pars
Imperfectum

n terra.
dyametro su subalterno
r / termini & extremum
i in terra. Sursum & deorsum
est vt celi / sursum / aliter

ibilia esse in potentia
mpe: fed a incompleta
ca nos: Esse in fine
echa. Habent enim etiam
tionis / priuationis / ad
bilium actus: ita ut

In celo sūt
oia nō oia
in terra

Hec celum edocet: esse ipsum totam & vltimū sensibilem. Terram vero non totum: sed duntaxat aliquid & partem. Nam si in celesti ambitu/ versatur de quocumque quicquid est sensibile/ quicquid generabile & corruptibile: erit utique celum/ omne ac totū sensibile & ut ipsum vniuersale sensibile. extra quod nichil est accipere: quod sensibile & mutabile sit. Est enim celū sensibile omnium capax. Terrenus autem orbis/ haud est omne sensibile: sed aliquid & aliquid nō. Omnem etenim sensibilem substantiā: terrenus haudquaquam ceteris orbisue cōplectitur/ sed duntaxat aliquam & aliquam non. Nam superiora & prestantiora tria elementa: Aqua/ Aer/ Ignis & quaecumque in eis degunt animantia: minime a terreno orbe capiuntur, sed extra terram versantur illiusque concavū transiunt. Vniuersa tamen ipsa ab celi cōcauo ambiuntur: ipsique celesti orbi subiunt. Est igitur celum: id omne quod est sensibile. Terrae vero non omne sensibile: sed aliquid & aliquid non.

Vnde fit ut celū celesti sue ambitus & materia: sint ut eque & cōmensurata. 3

Nam utrumque & celum in quā & materia: sunt omne id quod est sensibile. Sicut enim sub celesti concavo/ fit omnis sensibilem actuum permutatio: ita & ea omnis variatio/ fit in materia. Omnium & generationū & corruptionū locus: est sublunare concavū. Omnium vero & generationum & corruptionū subiectum: est materia. Nullus sensibilis actus: non oritur/ nō est/ nō occidit sub celo. Nullus quoque nō oritur/ non est/ nō occidit: in materia. Sūt itaque celum & materia: aliquo pacto equalia. Celum tanquam vltimum sensibilem actuum locus: Materia vero/ tanquam vniuersale eorum subiectum

Vnum celum: est pluribus ac pene infinitis terris equum. 4

Eadem de celo & terra: que de potentia & actu/ toto & parte dicenda sunt. Vnum enim totum: pluribus est equum partibus. Vniuersale vnum: singularibus pluribus. Potentia vna pluribus actibus. Vnica materia formis pluribus. Vnum quoque celū: pluribus et sine numero terris. Sicut igitur omnis sensibilis permutatio: fit in vnitatem potentie & in pluralitate discrimine ac varietate terrarū: Et sicut eadem est vnitatis: que cunctorum numerorum varietati fluxui ordini & immense serie preest: ita et idem est/ atque vnicum celum quod omni terrarū fluxioni varietati/ serie et ordinationi prefigitur.

Ois mutatio
in vnitatem
potentie: &
in actuum
discrimine
fit.

Sicut vniuersus celestis concavi ambitus/ in quattuor elementa sectus/ dispartitusque reperitur: ita & vniuersa materie plenitudo/ in quattuor substantialibus actibus: sese eadem lege et naturali ordinatione dispescuit: In substantiali Vitalem/ Sensitium & Rationalem.

Analogia
pulchra &
rite attendenda.

Hec propositio analogiam pulchram et rite attendendam propalat Nam in anteprecedente: celestis concavi ambitus/ omni materie capacitati equauimus. Obtinet enim materia/ vniuersum sublunaris concavi ambitus: ita ut nulla sit eiusdem concavi pars ente vacua materialique presentia destituta. Et non modo materies: sed & elementum totam hanc sublunarem occupat distendit impletque regionem: ita ut ea regio idue cōcauum: sit equalissimus elementis (ut elementū est) locus. Sicut igitur sublunaris cōcaui plenitudo/ in quattuor elementa secta diuisaque reperitur: Ignem Aerem Aquam Terram: & vniuersus materie captus/ est quattuor substantialium actuum hisce elementis proportionabilium plenitudo. Ois siquidem materies. aut rationali aut sensitio: aut Vitali aut essentiali actu: queue est occupata/ impregnata. queue deo ut nulla sit materie pars: que sit mera priuatio nullo horum actuum foueatur. Et de his/ plura in sequentibus dicturi sumus.

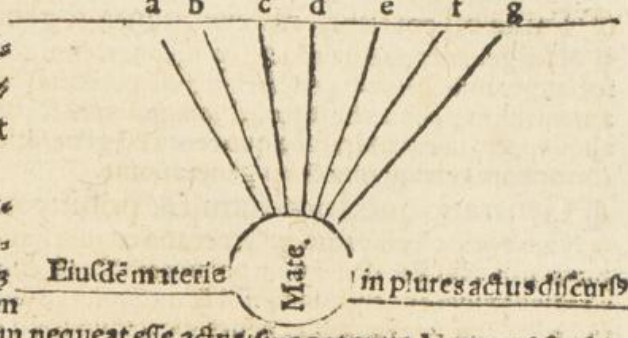
Vnde fit ut generatio sit: quidam eiusdem potentie/ in plures actus: vniuersus celi in complures differentesque terras excursio ac/ naturalis progressio. 6

Hec propositio ad celestis latitudinis imitationem: materiam quoque ipsam effingit: vna eandemque varios actus natura discurrentem. est enim hoc in proposito/ materia & potentia: rationabiliter comparanda vnitati. Actus vero & forma multitudini. cum sit vniuersorum tantum vna eandemque materies & potentia: actus autem ac forme omnes sūt absque numero. Sicut igitur in cunctis numeris/ eadem est vnitatis ex qua vniuersi cōstant: & hec ut in libro oppositorum predicauimus super cunctos discurret numeros eosque sola apprehendit ac numerat: sensim vnitati sigillatimque vnicuique insidensita & imutabilis materia vna eademque permanens: in varios fertur actus in luresque formas pergit: sigillatim cunctas suis in finibus excipiens. Celi quoque vnius permanentia: omnem terrarum varietatem ac permutationem vniuniformiter apprehendit claudit ac numerat.

Omnis enī terrarum permutatio: sub celesti (vt dixim⁹ statu/ vnitate & pmanētia pficitur. Est enī gñatio: quidā celestis huiusmodi circa frā discurs⁹ ac gyr⁹. pportioabilis ei p gres⁹ sioni q̄ fit ab vnitāte in nūeros. aut a tota materie/ i cōplures dīcēret⁹: act⁹ sēsim pcurtēte.

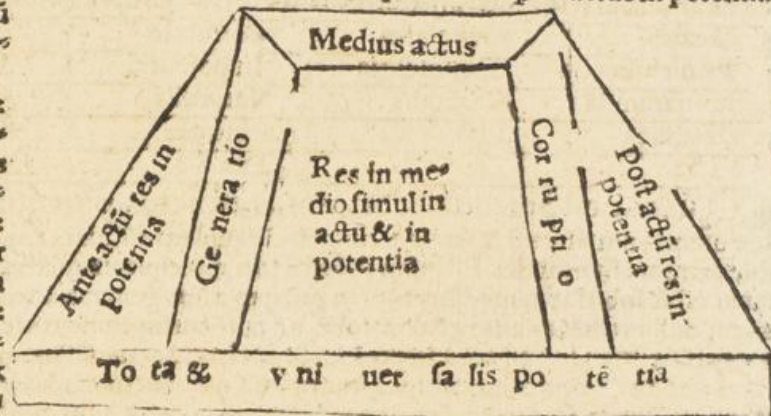
7 ¶ Extra celum/potentiā/principium/extremū/aut naturā: sub stātia nulla depelli/ migrare aut facessere potest.

¶ Substātia sensibilis tam prius q̄ posterius q̄ in medio: tā ante generatiōnem/ q̄ post corruptionē & inter vtrāq̄ semper est possibilis & in potētia. Nam si est in actu/ est & simul in potētia: cum nequeat esse actus/ siue potētia. Non autē si est in potētia: est & in actu. Prius enī & posterius: est in potētia simplici/ sine actu. Cum igitur potētia sit vniuersalis & tota rei substātia: in qua omnis sensibilis substātia/ & ante actū & in actu & post actum/ subsistit/ fulcitur & sustentatur: quopacto res extra potētiā depelletur aut emigrabit/ aut quomodo extra celū/ aut principium/ aut extremum/ aut naturā facesset/ Sicut enim si res est in actu/ simul est & in potētia: non autem si est in potētia/ in actu eam esse oportet: ita & si res est in tellureo terrenoue ambitu: simul probatur & esse in celesti. Nam terra celesti inest ambitui in eoq; versatur: perinde atq; actus in potētia.

Est enim terra celi mediū sicut & actus: totius potētie/ est vt medietas.

Si autē fuerit res in celo: haud oportet eā esse i terra. Et pari pacto de ceteris argue: Sensibile sub stātia/ sepe esse in natura: non sepe in nobis. Sepe in extremis: nō sepe in medio. Nā si est in medio: est & i extremis. cum mediū sit/ substātie in extremis. Vt mundi mediū in mundi degit extremo. terra in quā in celo: Actus in potētia: Nos in mūdo siue in natura.

Extremū Mediū Celi Terra. Potētia Act⁹ Natura Nos:

¶ Generatio & corruptio/ sunt mutationes rei secundum actum & totū: non secundum potētiā & partem.

Cap. VII.

¶ Omnis sensibilis substātia/ variabilis est solo toto: parte vero immutabilis.

¶ Nā sensibilis substātia/ quandoq; subsistit tota & quandoq; nō tota: semper tamen in parte est & in parte subsistit. Eam quippe in parte esse: est eius aliquam subsistere partē. Semper autem est eius potētia & materia. Siue enim tota subsistat: vt a generatiōnis tempore ad corruptiōnis tempus: est & simul in parte. cum minime sit totum/ sine parte: cum sit nullus actus/ sine potētia. Est igitur sensibilis substātia/ solo toto variabilis: parte vero nullatenus immutari potest. Eadem enim de toto & parte: que prius de actu & potētia sunt dicenda. Nam totum quidam actus est: potētia vero pars est quedam.

¶ Vnde fit vt generatio & corruptio/ sunt mutationes rerum secundum totum & actum: non autem secundum potētiā & partem.

¶ Nam generatio actū potētie inducit/ completq; ex potētia et actu totū. Corruptio vero eodem actu sublato: totum resoluit. Neq; autem generatio potētiā affert: neq; eandem potētiā/ tollit/ exinanit aufertq; corruptio: Que enī generatione stata/ posita & al-

L.

Ita non est: corruptione aboleri & auferrī nequit. Ante igitur generationem & post corruptionem: cum sit res in parte & in potētia/ a qua emigrare aut liminari non potest: dūtaxat solo medio/ actu & toto: generatione & corruptione variatur.

Tanta est corruptionis vis: quanta & generationis.

Nam generatio actū inducit/ complens totum. Corruptio vero eūdem tollit actum/ dissociatq; totum. Initium generationis est potentia: finis vero actus & totum. Corruptionis autem initium: est actus & totū. Finis: potentia & pars. Fiunt enim generatio & corruptio/ aliquopacto in circulum: vt a quo cepta est generatio/ in idē corruptio reuertatur. Est igitur corruptionis vis: quanta & vis generationis.

Generatio & corruptio in circulum fiunt.

Generatio quod non statuit & ponit: corruptio minime tollit.

Creatio & annichilatio cōtraria

Nam equa est vis vtriusq;. Generatio etenim haud potentiam & materiā astruit/ statuit/ ponitq; in esse: Eandem quoq; potentiam & materiā/ minime tollit/ destruitue corruptio. Creatio autem generatione prior & antiquior: potentia ipsam & omnium materiā ad esse instituit. Huic vero potentie generatio actum indit/ eamq; forme decore inuestit/ ornate cōsumat. Sicut igitur potentia & materies: potentiore & antiquiore ortu/ q̄ generatione ad esse p̄dijt: ita & si eadem esset abolenda/ haud corruptione: sed annihilatione (que creationi contraria) abiret (vt prius) in nichilum. Qui autem illam creauit deus: vt quandā basim/ vt ypostasem & humistratam omnium sensibilibum essentiam/ ad eorum esse pernecessariam: illam bonitate propria & substantie creaturarum causa/ in esse continebit eamq; toto dimes-tietur euo: semper futuram supremo sensibilibum actui (vt humano immortalī aio) in resur-rectione denuo famulaturam/ immortalitatis gloria illustrandam: cum ipso deniq; animo: in celos attollendā: in ethereisq; thalamis/ perpeti sede: supra nature vires collocandam.

Creatio	Generatio	Corruptio	Annichilatio
Ex nichilo	Ex potentia	In potentia	In nichilum
Supernaturalis	Naturalis	Naturalis	Supernaturalis
Dei solus	Plurium	Plurium	Deo possibilis
Facta	Fit	Fit	Non fiet

Quanta est potentia/ actu: tantus est actus/ potentia.

Potentia amplior est & latior actu: quandoquidem est id totum quod est/ omnia occupās siue extrema siue media. Est enim potentia: in principio/ in medio/ in fine. Actus autē duntaxat est & subsistit in medio. vt qui in principio ante generationem & in fine post corruptionem nullus est. Res ante generationē/ ac post corruptionem: degit in actu potentie/ & in potentia actus. id est est actu in potētia: & potētia in actu. Est enim perfecta secundū potē-tiam: imperfecta vero secundum actum. Nam dūtaxat in medio/ perfecta est secundū actū: & in actu sui actus & totius. Itaq; cum latior/ amplior & vniuersalior sit potentia ipso actu/ actus vero pusillus & exiguus: vni potentie/ plures equantur actus: vna et eadem potentia plurium est actuum capax: vnitati potētie respondet actuum pluritas. Quāta igitur est potentia actu/ id est vnitati. tantus est actus potentia & multitudine.

Vnde manifestum est eandem potentiam: plurium esse actuum capacis- simam:

Eiusdē prin- cipij fines plures:

Nam potentia est vt totum: & vt linea tota tam extrema q̄ media. Actus vero parti: & linee medie respondet. Eiusdem autem totij/ plures sunt partes: eiusdem principij/ fines plures. Eiusdem itaq; potentie/ sunt & actus plures. Rursum potentia est vt omne: actus vero vt aliquid. Sunt enim omnia in potētia: In actu autē non omnia/ sed duntaxat aliqua & aliqua non. Extra enim potentiam nichil est: extra vero actum sunt deguntue plurima. Atqui id quod est omne: est immultiplicabile ac tantum vnū. Aliquid vero multiplicabile/ frequēs concilium/ diuiduum & multū reperitur. Est igitur omnium potētia tātum vna: actus vero plurimi & diuersissimi. Nam ipse omnis ac totius vnitatis: multitudini alicuius/ ac partis coincidit illiq; vna & eadem esse declaratur.

Vnum	Omne	Multa	Aliquid
v num	Totum	Multe	Partes
Vna	Potentia	Multi	Actus
Vna	Materia	Multe	Forme

¶ **Q**uod potentia sit vt dyas actus vero vt monas.

Cap. VIII.

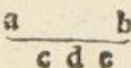
¶ **O**tētia cum extrema sit & actū circūstātia: merito dyadi; me-
dius vero actus monadi comparatur.

¶ Extrema duo sunt: eorum autem medium vnum. Potentia extremitas est & circūstātia actū: potentiarū vero medietates sunt ipsi actus. Est igitur potentia vt dyas: actus vero vt monas. Est enim sensibilis substātia prius et posterius in potentia: medio vero tempore in actū.

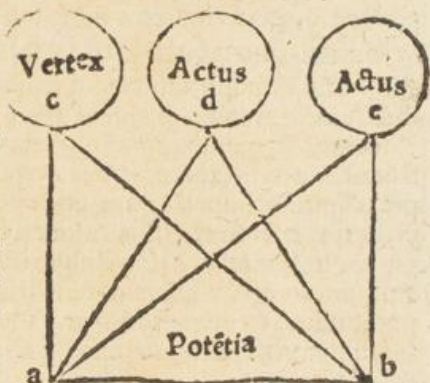
¶ **S**icut lineae recte definita sūt & stata ambo extrema/ media vero infinita: ita et sensibilium omnium/ stata est et vna potentia/ actus vero innumerati et infiniti.

¶ Sit recta linea a b: definita et stata sunt eius extrema/ a b/ et actu notata. Media vero pūctā/ designari possunt innūera et infinita: p que linea tota/ in partes geminas scissilis est atq; diuidua. Et quocunq; in tota linea/ actu notaueris puncta vt c d e: inter totiq; lineae clauduntur/ vallanturq; extrema. Ita igitur fit et in rerum sensibilium substātijs. Eadem enim sunt sensibilium omnium & definita ab initio extrema: que est materia. eorū vero media & actus peculiare/ proprii/ numero indefiniti.

¶ **S**icut super eandem recta lineam/ trianguli plures fiunt basi communes/ vertice differentes: ita et ex eadem materia/ plures sensibiles substātie constantur/ potentia et materia cōmunicantes forma et actu differentes.

¶ Sit vt prius recta linea a b: super quam fiant triangu-
li a c b/ a d b/ a e b: et quotuis alij. Horum eadē est basis a b: vertices vero differentes c. d. e. Ita & intellige sensibilia omniū substātiarum/ eandem esse basim/ vnicā materiam/ vnam cōsistentiam et hypostasim. actus vero esse plures/ vnicuiq; proprii/ atq; accommodatos.

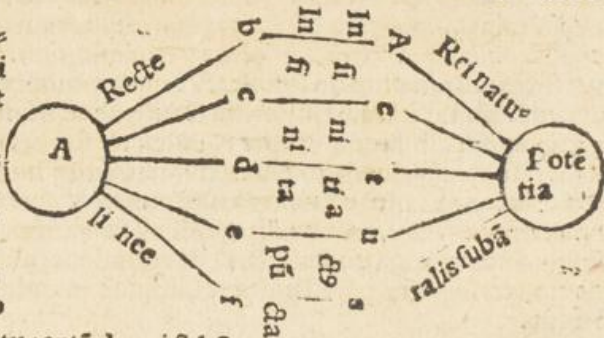

¶ **S**icut recta linea vnico pūcto est indefinita & incerta/ duobus vero pūctis certa ac stata reliquit: ita et rei naturalis substātia/ vna tātū sui parte/ vt potētia est infinita: geminis vero partib; vt potētia et actu/ finita certa et pfecta euadit.

¶ Sit datum punctum a. possunt ab eo recte plures et numero indefinite protendi: vt a b/ a c/ a d & quotuis alie: A igitur pūctum: nullius earū est actus/ nulliq; proprietatis/ definitio & differentia. quandoquidem subsistente puncto a: earum nulla est definitio: sed quolibet materiae incerta est in potentia. Subsistente autem b puncto: continuo linea a b/ certa & stata est.

Analogia recte lineae ad rei naturalis substātiā

Nam inter duo queuis puncta/ haud plures recte: sed tantum vna cadit recta. Recte igitur lineae actus est puncti iteratio siue secundum punctum/ aut duo puncta: quibus designatis certū est recte lineae interuallum. Hec itaq; transfer ad rei naturalis substātiā. Rei enim naturalis sola potentia & materia: nullius est status/ certitudo/ aut definitio. vt que est infinitorū actuum capax: Aduentante autē secundo rei puncto secundaue eius parte vt actu: extēplo rei substātia vnicā et stata esse probatur Vnus quippe actus haud pluriū/ sed tantum vniū est substātie. Et sicut de vnico puncto/ pūcta infinita et lineae infinite dicuntur: de duobus vero punctis/ tantum vna linea: ita & de materia/ indefinite numero substātie pluresue actus enunciātur. At de quolibet actu/ tātū vna substātia dicitur. Nullus quippe actus: plurium esse potest.

¶ **A**ctus/ imprimis est potentia: et potentia actus.

Si actus est
in potentia
potentia est
in actu.

¶ Antequam subsistat actus, est eius potentia, qui cum deinceps generatione acquisitus & perfectus est: actus est & actu subsistens. Nam ab initio est & subsistit sola rei naturalis potentia ipso actu antiquior. Ante igitur aduentum ipsius actus: potentia est actus, id est actu subsistens & actus potentia: id est possibilis & futurus. Est enim presens actus quidam: futurum vero quedam potentia.

¶ Omnis rerum differentia & contrarietas: est ex parte actus, nulla autem ex parte potentie.

¶ Sensibiles namque substantie semper sunt in potentia: non autem semper in actu. Depelli siquidem nequeunt aut liminari e potentie finibus neque facessere e terminis sue possibilitatis. Ante actum sunt in potentia. In ipso quoque actu sunt in potentia. Post denique actum, identidem sunt in potentia. Prius autem sunt extra actum: posterius rursus extra actum fiunt: Medio vero solo tempore in actu sunt. Differentiam igitur aut contrarietatem nullam habent in potentia aut in materia: sed in solo actu & forma. Possunt enim dumtaxat extra actum fieri, ab actu depelli: in quo quandoque sunt & quandoque non sunt.

¶ Sensibiles sube constant ex infinito & finito: illo ut potentia, hoc vero ut actu.

¶ Sicut prius Rectam lineam docuimus constare generis punctis: altero infinito, id est infinitarum linearum initio: altero vero finito id est tantum unius actu & fine: ita & intellige sensibilem substantiam geminis partibus constari: una infinita, id est infinitorum potentia, subiecto & initio: que est materia. alia vero finita, scilicet una & certa: id est tantum unius substantie actu & forma. Nam materia haud aliud est quam substantia quedam infinita: id est non finita, nondum completa: inchoata & imperfecta. Forma vero materie finis est: & sensibilis substantie complementum, qua in materia subsistente: finita, completa & perfecta res sensibilis nominatur.

¶ Sensibilem substantiarum infinitum est finitum: Finitum vero infinitum.

Materia
prius perfecta
quam forma.

¶ Sensibilem substantiarum infinitum, voca materiam & potentiam: finitum vero formam & actum. Materia & potentia prius subsistit: prius finita est completa & perfecta: quam totus actus & forma. Ante enim generationem adhuc imperfectus est & infinitus actus: nondum subsistens. Materia tamen perfecta est & finita. Est igitur sensibilem substantiarum infinitum prius finitum: imperfectum prius perfectum. Earum vero finitum prius infinitum: perfectum prius imperfectum. Prius enim est & perficitur rerum principium, quam finis. Rursus & hoc pacto aliter intellige: sensibilem substantiarum infinitum, id est potentiam esse finitum. Finitum vero, id est actum esse infinitum. Nam rerum omnium sensibilem tantum una est potentia: actus vero innumeris & indefinitis. Est igitur & sensibilem substantiarum infinitum (id est potentia) numero finitum & unum: earum vero finitum (id est actus) numero varium & indefinitum.

¶ Unum infinitum est tantum: quanta finita infinita.

Comparatio
in infiniti
& finiti.

¶ Una potentia est tanta: quanti infiniti actus. Eadem potentia, infinitorum actuum est capax. Unitas potentie, est actuum numerus. Sume enim infinitum unitate & finitate: finitum vero infinitate & multitudine: utraque inuicem equabuntur, pinde atque una dualitas & due unitates. Unum quippe infinitum est capax infinitorum finitorum. Infinitum ipsum est numero quidem finitum & unum: substantia vero infinitum. Que autem finita dicuntur: substantia: sunt finita numero autem infinita. Ut unitas: numero quidem finita est immultiplex & tantum una, substantia tamen potentia & virtute est infinita, cum numeros eadem possit infinitos. Numerus autem substantia, virtute & potestate finitus est: numero tamen infinitus. Quis enim numero finita, ac tantum est una: virtute tamen & potentia infinita, qua suscipere potest actus innumeris. actus vero numero quidem est infinitus: virtute tamen & potestate finitus. Est enim omnis actus tantum unius actus. ut unus deus substantia infinitus, numero tamen finitus & unus: infinita potest finita ut infinitos mundos. Omnis enim mundus: est substantia finitus.

¶ Quod generatio est ut ab intellectu ad sensum, ab intelligibilibus ad sensibilia.

Cap. VIII.

Generatio est ab extremo mundi ad mundi medium progressio.

Generatio progressio est a priori ad posterius: A potentia ad actum / A materia ad formam & ab extremo ad medium. Est enim potentia prior actu. Extremum prius medio & materia prior forma. Extremum autem mundi celum / licet prestantius sit terra: analogiam tamen ut diximus habet ad sensibilem potentiam / extremitatem / communitatem & principium. Mundi quoque medium terra: congrua proportione / sensibiliu actibus respondere probatur. Sicut enim distantior / prior & remotior sensibiliu pars / est ipsa materies: Propior vero posterior & immediatior est actus & forma: ita & celum ipsum iure dixeris remotior & priorem esse sensibilem partem & ut quaedam eorum potentiam: terram vero ut eorum partem propioram immediatam & ut actum. Et sicut sensibile substantiam / diximus depelli non posse / e sue potentie ac possibilitatis terminis / semper quippe esse in potentia: in qua contrarietas reperitur nulla. Tandem vero posse migrare ab actu / Nam quandoque esse in actu & quandoque extra actum et contrarietatem omnem solis actibus inesse / ita & argue nichil sensibiliu / migrare celestis ambitu posse: semperque ambitu celesti claudere / quicquid est sensibile: & contrarietatem esse in celo nullam. Non autem omnia sensibilia / semper esse in terra: sed ea posse depelli & migrare e terrenis sedibus. Et quandoque in terra esse / quandoque extra terram. Omnem quoque contrarietatem & rerum pugnam: esse in terra & in ipso mundi medio / nullam vero in celo aut mundi extremo. Est igitur generatio / quedam ab extremo mundi & celo simultoto: ad mundi medium & terram progressio: tanquam a potentia ad actum / a principio ad finem: ab indifferente ad id quod differens varium distinctumque reperitur.

In celo contrarietas nulla.

Ois contrarietas in terra

Celum est ut sensibilem potentia & basis: terra vero ut sensibilem actum et vertex.

Intellige euerfam mundi pyramidem: cuius tota basis sit celum / aut celi concavum. Vertex vero & conus terra: que ad celum totum / est ut exigua atomus & punctum. Huius pyramidis a tota basi / ad conum descensus: est ut sensibilibus mundi generatio / pergens ab universo celo ad terram. Est enim celum / sensibilibus mundi potentia / atque initium. Terra vero sensibilibus mundi finis / actus & ultimum. Sicut enim primum recte linee punctum / indefinita est & inchoata recta: secundum vero punctum / definita stata & certa: ita & celum prima est sensibilibus mundi positio. Terra vero secunda positio / sensibilibus mundi finis / definitio / completum.

Mundus est ut pyramidis

Intelligibilis mundus est quedam sensibilibus mundi suppositio. Sensibilibus vero intelligibilis mundi adiectio.

Hec clarum & dilucidam habet intelligentiam. Nam suppositiones dicuntur / naturalia quaedam & per necessaria adiectionum fundamenta: que sine adiectis esse quidem possunt / sine ipsis autem adiectis / aduentitia & secunda esse & subsistere nequeunt. Ut potentia / suppositio est actuum sine actibus quidem possibilis: actus autem sine illa impossibilis manet. Celum suppositio est terre: sine terra possibile: terra vero sine celo impossibilis. Simplicia & prima: etiam suppositiones sunt compositorum & secundorum entium. Composita vero & secunda entia / eorum sunt adiectiones. In dyalecticis propositionibus / subiectum suppositio est predicatum: predicatum vero subiecti adiectio. In demonstrationibus & syllogismis: hypotheses & assumptiones prime suppositiones eorum sunt: que deinceps inferuntur. Uniuersa item principia / conclusionum atque illationum. Substantie quoque / accidentium hypotheses & suppositiones sunt. Accidentia vero substantiarum adiecta & aduentitia. Supponunt enim / ut aiunt / accidentia esse substantias: substantie vero accidentia supponunt minime ut que sine accidentibus esse possunt. Ita & intelligibilis mundi suppositio est sensibilibus mundi: sensibilibus vero intelligibili velut adiectus & aduentitius. Supponit enim sensibilibus mundus esse intelligibile: non autem intelligibilis sensibilem.

Exemplaris declaratio suppositio: nunc & adiectionum.

Potentia Actus Celum Terre Simplex Compositum Subiectum Predicatum

Unde fit ut generatio sit quidam ab intelligibilibus ad sensibilia motus

Generatio est ut ab omni supposito / ad adiectum: a simplici ad compositum. A primo ente ad secundum: a potentia ad actum: a celo ad terram. Ab extremo ad medium. a natura ad nos. ab occulto ad apparensem & manifestum. Et generatim ut a cunctis oppositis / que potentie sunt proportionabilia: ad ea que actui & fini respondere declarantur. A principio ad finem: a tenebris ad lucem. Ab inchoato ad perfectum: ab infinito ad finitum. A parte ad totum: a spiritu ad corpus. Ab intellectu ad sensum: & ab intelligibilibus ad sensibilia. Est enim intellectus prior sensu: & intelligibilia sensibilibus. Supponit sensus esse intellectum: & adiectus

est intellectui. Intellectus suppositio quedam est & fundamentum sensus: idem latior est sensui complectens vndiq; ambientq; sensum. O is enim sensus est in intellectu: sicut vertex et centrum in sua circumferentia. Et sicut terra est in celo id est in celi ambitu & actus in potentia ita & sensibilis mundus est in intelligibili. Hic enim extremus est & circumferentia: ille vero medius & centrum. Hic continens: ille contentus.

Rursum generatio est vt ab arcano et occulto ad clarum et dilucidum.

Sensibilis substantia: constat ex parte vna arcana & occulta / alia vero dilucida & clara. Pars eius occulta ymbratilis & incognita: est materies atq; potentia. Eius vero pars manifesta cognita & clara: est eius actus & forma. Dico eodē modo / eandē rē constare ex tenebris et luce: Ex nocte & die / Ex confuso & discreto / Ex vnitāte & numero: Ex intellectu & sensu. Ex intellectu parte & sensibili. Generatio igitur ex cunctis suppositis infert eorū adiecta: Ex tenebris / lucē / Ex nocte diem. Ex vnitāte / numerū: Ex occulto / apparentia / & manifesta Confusum Ex intellectu sensum / Ex potentia actū / Ex principio / finē. Et ita in cunctis argue. Est enim Discretum generatio per similes dyalecticis syllogismis: qui sicut suppositione premissarū & principiorum / conclusionem eliciunt: ita & hec suppositione potentie / actum infert. Et sicut rationales syllogismi haud statuūt quidem sua principia: neq; eorū elucidant / probantq; veritatē Vnitātes sed ea vt aliunde q̄ ratione clara / certa & euidentia delumunt: atq; supponūt: ita & generatio Intellectus nullō pacto sua cōstituit initia / aut potētia ad esse instituit: sed aliunde & ex priore aliqua causa (vt creatione) ortam / eam susceperat / assumit supponitq; adiciens illi actum & finem. Sensus. Vnde fit vt sicut creatio positio est & ortus potentie ac materie: generatio vero positio & origo solius actus & forme: ita & in rationabilibus syllogismis / alia sit lux principiorū / alia illationis & conclusionis. Lux principiorum supposita est & prima: quam intelligentiam nuncupamus. Lux vero illationis / adiecta est illata & secunda: quam rationem & scientiam nominamus. Et hec generationi & actui: illa vero creationi & potentie / miro responso adaptat.

Analogia

Generatio item est vt a spiritu ad corpus: et ab omni priore ad posterius naturalis profectio.

Spiritus natura prior est corpore & est corporis extremitas quedam: corpus vero in spirituum medio degit. Sunt enim spiritus / natura siti & collocati in mundi extremo vt in celo. Corpora vero stata sunt & librata / in mundi medio. Generatio itaq; sicut actum potentie ipsa naturaliter infert: ita & corpus addit spiritui & spiritum corpore inuestit. Protulit enim deus imprimis puros / simplices & sine corpore spiritus: que sunt intelligibiles mundi entia: et totius vniuersi conceptus. qui licet nobis ac sensui occulti sint: intellectui tamen & nature cogniti ac peruij sunt. Post autem huiusmodi spiritus / orta est omnis corporea creatura: tanq; adiecta & aduentitia spiritali suppositioni / operiens & occludēs omnē spiritalē ac primēuam creaturā. Hic igitur naturalis progressus a spiritu ad corpus: ab intellectuali creatura ad sensibilem: Ab intimis occultis & arcanis mūdi: ad extrema / patentia / manifesta & signa: quedam est generatio: & sensibilis actus in potentia acquisitio. Est enim intellectualis creatura / sensibili antiquior: & vt totius nature suppositio. Sensibilis vero intellectuali recentior: & illius adiectio. Adiecit enim deus sensibilia / ad intellectualia illis: hec inuestiuit / abdidit / obumbravit. Sicut enim sensibilis singularisue substantia: haud nuda & pura sed sub accidentibus conspicitur adoperta: ita & intellectualis mundus / haud nudus ac purus: sed sensibili & aduentitio mundo velatus adopertusq; nobis pellucet atq; reuelatur.

De Generatione vniuersi.

Cap. X.

Vt utroq; mundo / intellectuali inquā atq; sensibili: constat cōflaturq; vniuersum.

Sicut sensibilis substantia: haud tantum vno / sed geminis coalescit condaturue punctis / potentia & actu: Materia & forma: parte occulta & parte apparente: ita & vniuersum totum / binis ex partibus conflatur. Ex principio inquam et fine. Ex essentia & apparentia. Ex inchoatione & perfectione. Ex potentia & actu. Et ex occulta parte & parte manifesta. Intellectualis enim mundus: prima arcana & occulta vniuersi pars est eiusue / suppositio. Sensibilis autē mundus: pars est vniuersi secūda nobis apta atq; manifesta: priori abdite & arcane pri adiecta.

Intellectualis mundus / ante sensibilem est factus.

In intellectualls enim mundus est sensibilis mundi suppositio & intium: perinde atq; & ce- lum ipsum/terrene molis hypothesi & suppositio vocatur. Sicut igitur celestis orbis tel- lureo diffinitur antiquior: ita & intellectualis mundus ante sensibilē factus cōprobatur. In- tellectus quoq; ante sensum, Spiritus ante corpus. Operuit enim deus intellectualem mun- dum sensibili mundo. Spiritalem itē creaturā/sub corporea appendice occultuit. Intellectū deniq; sensu inuestiuit. Et hec vel sine vlla expositionis/aut commentarij luce: euadunt ses- ipsis q̄ manifestissima.

2 **V**nde manifestum est genitum esse vniuersum: ac parte post partem factum atq; productum.

Nam prior a deo factus est intelligibilis mundus: deinde sensibilis illi est adiectus. Ces- pit enim deus: a creatura sibi propiore: pergens ad distantiore. Et ambo mundi: totius vniuersi sunt partes. Intelligibilis quidem mundus pars prior/suppositio & potentia. Sensibilis vero pars eius secunda/ adiectio/ finis & actus. In ortu igitur vniuersi contingit successio partis post partem: quam generationem nuncupamus. Que enim tota simul sunt facta: creata dicuntur/ non genita. Vt angelus vt materia. Que autē non tota simul: sed parte post partem absoluuntur/ succeduntq; in esse: gigni dicuntur. Vniuersum igitur totum est genitum: ac parte post partem factum. Vniuersi enim generatio facta est/ cum ex preexi- stenti intellectualis mundi suppositione: adiectus allatusq; est illi sensibilis mundi actus. quē admodum in disciplinis ex preexistenti & presupposita/ principiorum cognitione: sequen- tiū conclusionū demonstratur veritas/ clauditur ratiocinatio/ infertur scientia.

Que crea- ta queue genita dis- cantur.

3 **V**niuersi generatio: humane generationi contranitens | euadit opposita.

Vniuersi quippe gñatio/ facta est: a spū ad corp⁹. Ab intellectuali ad sēibile/ Ab intellectu ad sēū/ Ab occulto ad dilucidū & oculis peruiū. Hūana autē gñatio/ huic cōtranitiū ordi- ni. Fit enim a corpore/ ad spiritū: a sensibili/ ad intellectuale. A sensu ad intellectum: ab ap- parenti & eo quod in propatulo est: ad abditū & arcanū. Vt enim in libro de intellectu dixi- mus: prius est hominis corpus rationali anima/ que creaturarum est vltima. In mūdo qp- pe sensibili/ factus est sensus ante intellectū: & sensibilis creatura ante intellectualem. O ia namq; animantia/ ante hominē sunt facta. Et eadem est proportio/ cunctōrū animalium ad hominē: que humani corporis/ ad animā aut que sensus ad intellectum. Sunt enim vniuer- sa animantia/ vt hominis corpus: homo vero vnus/ eorū est vt anima & actus. Vniuersi igt- tur generatio: humane generationi/ contranitur ac ordine opposito incedit. Creauit enī deus/ prius animam vniuersi/ hoc est intellectualem arcanūue mūdū: q̄ corpus vniuersi idest q̄ sensibile apparentēue mūdū. At contrario ordine perficitur homo: vt pote cui⁹ cor- pus. absouitur formaturq; prius: aia vero posterior. Fit itaq; in vniuersi cōplemento/ mo- tus ab anima ad corpus: In homine autē/ mor⁹ a corpore ad animam.

Corp⁹ pri⁹ anima.

4 **S**impliciter et secūdū vniuersū: spūs est corpore prior et intellectus sēsu. Secūdū quid autē et in sēbili mūdo: Corpus prius est spū et sēsus intellectu.

Aliud est quod vniuersum: aliud quod sensibilem mundum nuncupamus. Vniuersum quippe totum quiddam est & vtriusq; mundi complexio: intellectualis & sensibilis. Sensibi- lis autem mundus/ pars est vniuersi ac totius ipsi⁹ corpus. Aliud itaq; est prius simpliciter: & aliud prius secundum quid. Aliud prius in toto & in vniuerso: aliud prius in parte & in sensibili mūdo. Nam simpliciter & in vniuersis que sūt/ spiritus est corpore antiquior: In- tellectus sensu & actus potentia. Angelici quippe spiritus/ intellectus & actus: antiquiores sunt omni & corpore & sensu et potentia. In sensibili autem mūdo: e contrario accidit. In quo corpora priora sunt spiritibus & animabus: sensus quoq; intellectu prior & poten- tia actu antiquior. Intellectus enim vniuersi/ prior est sensu vniuersi: id est intellectualis mundus prior sensibili mūdo. At sensibilis mundi sensus prior & origine antiquior est sensi- bilis mundi intellectu. Est enim sensibilis mundi sensus: irrationale animal/ sensitivē virtu- tis particeps. Sensibilis autem mūdi intellectu est homo: cui soli subluna cōgruit cōpetitue intellectus. Anime porro maioris mundi/ idest vniuersi: successit eius corpus. Ast minoris mundi/ idest hominis corpori: successit anima/ illiq; est generatione adiecta. Est igitur sim- pliciter et ab vniuersi ordine: intellectus sensu et spiritu corpore prior. Secūdū quid vero et ordine sensibilis mundi: sensus intellectu et spiritu corpus. Nam et vniuersum perfectū ac genitum est: a perfectis ad imperfecta/ a summis ad ima. Sensibilis autem mundus/ p- fetus et absolutus est: ab imis ad summa et a cunctis imperfectis/ ad potiora & prestantiora.

Cap. X.

In intellectualis mundus simpliciter lux est & dies & actus: secundum quid autem et ad nos & insensibili mundo: tenebre potentia & nox nuncupatur.

Dubietas

Solutio

Hec propositio adfecta est ad discutiendam quorundam que diximus ambiguitatem: cur scilicet intelligibilem mundum sensibilibus mundi potentiam basim suppositionem fundamentum & ut materiam nuncupauimus: cum potentia & materia sint imperfecta. Intellectualis autem mundus sit sensibili prestatio potior: & ut actus & spiritus et anima. Huius dubietatis in propositu est & in propositu ratio. Nam intellectualis mundus: totius vniuersi est actus: lux & dies Sensibilis vero mundus eiusdem vniuersi: est ut potentia: tenebre & nox. At tamen cum intellectualis mundus ad sensibilem dicitur mundum conferatur ad nos: hoc pacto secundum quid sumptus: potentia nox & tenebre censetur. Est enim nobis occultus: situs in nostris tenebris in nostra nocte & ignorantia. Est & potentia initium inchoatio: & suppositio sensibilibus mundi. Subsistente enim actu & consummato intellectuali mundo ante sensibilem: sensibilis mundus nondum subsistebat eratue absolutus. Erat tamen in potentia inchoatus erat: inchoatus & imperfectus. Est enim intelligibilis mundus: propinqua sensibilis mundi potentia: eiusue initium & inchoatio. que haud fecus appellare licet inchoatum sensibilis mundum: quod congruit materiam imperfecte & incomplete rei naturalis censetur nomine. Sicut enim materia est perfecta quidem materies: & imperfecta rei naturalis substantia: Est item perfecta pars & inconsumatum totum: ita & intellectualis mundus: est incompletus atque imperfectus sensibilis mundus: perfecta ite pars est & incompletum totum. Et sicut potentia prius est in actu & esse quod actus: cuius esse sequitur prioris potentie esse: ita & intellectualis mundus: prius fuit in actu quod sensibilis. Nam huius esse illius esse: & huius actus illius actum sequitur esse.

An ante creationem & potentia et actus erant in potentia. Creatio autem 7 potentiam statuit in actu: Generatio vero actum in actu.

Hec propositio
vtrouique
ra.

Hec propositio vera est vtrouique modo: siue potentiam sumptis pro sensibilium potentia & materie: siue pro intellectuali mundo: qui est ut potentia: initium inchoatio sensibilis mundi. Nam & creatus est intellectualis mundus: totusque simul exortus: & creata est materia: factaque tota simul. Non tamen simul cum intellectuali mundo: id est cum angelis: sed post angelos: ut prius ostendimus. Ante igitur creationem & priusquam faceret deus: erat et actus omnis & omnis potentia: in potentia: id est simplici possibilitate: in posse esse: in diuina sola mente & potestate. Creatio autem vtrouique potentiam (sed seorsum) ad esse produxit. Statuit enim prius in actu vniuersi potentiam: id est intelligibilem mundum. Secundo sensibilium potentiam: quam materiam esse docuimus. Est enim intelligibilis mundus: vniuersi initium parsue eius prima. Materia vero cunctorum est sensibilium inchoatio & pars eorum prima. Intelligibilis insuper mundus: sensibilis mundi inchoatio & potentia censetur. Intellectuales quoque creature: sensibilium creaturarum: spirituales corporearum immateriales materialium initia: atque hypotheses vocantur. Successit autem creationi generatio & ortus potentialium actuum origo. Nam generatione perfectus est sensibilis mundus: & adiectus intellectuali mundo ut actus potentie: ut predicatum subiecto: ut & finis principio. Infert & ipsa generatio: aliquid due ipsi materie: omnem actum: quo sensibilis omnis substantia perficitur: absolutur: consumatur. Effectus igitur est quod volumus: ut ante ipsam creationem fuerit tam potentia quam actus in diuina potentia & possibilitate. Erant enim in primo euo: actu non entia. Porro creatio orta est imprimis: quam potentiam nuncupamus: successitque in esse simplex materia: que est vniuersorum possibilitas. Sequenti autem in generatione exortus est actus: adiectaque prioris materie ea forma: que ad complendam totius substantiam erat pernecessaria.

Generatio creatione posterior

Ante creationem	Potentia	In potentia	Erat
Ante creationem	Actus	In potentia	Erat
Creatione	Exorta	Potentia	Est
Generatione	Ortus	Actus	Est

Que intellectualis mundi substantie: sunt separate simplices et immixte. Cap. X

Inlectualis mundus est vt principium sine fine.

Inlectualis mundus est intelligibiliū creaturarū regio/ aut intelligibilis creatura. sicut & sensibilis mundus: sensibilū creaturarū regio aut sensibilis creatura nuncupatur. Intelligibilem autē mūdū/ principiu esse sine fine: Intelligi hoc pacto bifariam. Aut principiu esse durationis/ sine fine durationis. Etenim intelligibilis mundus/ factus quidē est & creatus a deo: sed dimensus/ statūq; in euo: habuitq; sue durationis initiū/ finem tamē habiturus est nullū. Aut intelligibile mūdū/ principium esse substantie: sine fine substantie. Et hec rursū intelligētia/ veritati subnixa reperitur. Intelligibilis enim mūdus/ est diuini totius operis initiū cuius finis est sensibilis mundus. Sicut igitur materiā ante ipsius actus aduētū censemus infinitā: id est non finitā/ actu sineq; carentem & principiu quiddā sensibilis substantie/ sine fine: Ita & intelligibile mundum/ absq; iniuria nūcupare possumus principium sine fine: tanq; separatū a fine hoc est ab vltima dei creatura. Ortus enim est intelligibilis mundus/ ante sensibile: qui et duratione & loco/ abiunctus est & separat⁹ a sensibili mūdo. Nā si et hoc ipsū vere dicitur: intellectualis creatura est solū picipiu creature dei/ nō tota dei creatura sed tm̄ prima creatura: totiusq; diuini operis initiū: cur minus enūciare licebit/ intellectuāle creaturā: picipiu esse sine fine? Est enim principiu sine fine: solū & separatū principium/ fini immixtū/ atq; icōiunctum. Intellectualis igitur mundus vtrobq; tam duratione q̄ substantia: est separatū principium & principium infinitum id est sine fine: tanq; intellectuāle sine sensibili.

Quod intelligibilis mūdus intelligibilis mūdus est bifariam principium sine fine.

Inlectualis item mundus: est suppositio/ sine adiectione et actus sine potentia: aut potentia sine actu.

Hec est eodē vt precedens modo discutiēda. Est enim intellectualis mundus: vt propositionis subiectum/ sine predicato. Nempe vniuersum totū est vt vna aliqua propositio: cuius terminus suppositiuus & primus/ intellectualis mūdus est & super celestis spiritus. secundus vero predicatiuus & adiectiuus: sensibilis est mūd⁹ ac sublunare corpus. Et sicut qui ore propositionem enūciat referens explicansue/ interne sue mentis conceptū: haud simul eam totam profert/ sed prius eius subiectū/ deinde predicatū: ita & diuina mens internos/ propriosq; conceptus/ iteq; ipsam substantiali quadam vniuersi propositione referare volens: haud eam simul pronunciauit protulitue totam/ sed parte post partē. Primo enim verbo intellectuālem expressit mundum peperitq; subiectum: secundo vero sensibilem & predicatum parturuit. Diuina siquidē mēs: primo eloquuta effataq; est idē: silēs oppositum. Deinde silēs idem: oppositū est effata & eloquuta. Est enī idē intelligibilis mūd⁹/ deo propior. Oppositum: opposibilis mundus a deo semotior & longiore distans interuallo. Primo nāq; protulit deus actum sine potentia aut potentia sine actu. Nam intellectuālem mūdū vt vtrius nomine: aut actus/ aut potentie nuncupare licet. Est enim intellectualis mūdus/ actus simpliciter & spiritus & anima vniuersi. secundum quid autem & ad sensibilem mūdū: est vt potentia/ inchoatio & initium

Analogia vtriusq; mundi ad ambos p^o positionis terminos.

Diuina mēs quicquid erat factura: primitus concepit/ deinde materiam protulit ex qua compleret vniuersa.

Prima & diuine & humane mentis operatio/ est simplicissima & intellectualis conceptio qua vtraq; mēs intelligit/ attingit/ cōcipit. proponitq; quicquid est factura. Humana autē mēs/ diuine quidē mentis est imago: & ad illius imitationē nititur operatur/ effingitq; singula. In hoc tamen vno/ imago: substantiali sua veritate cōperitur inferior: q̄ humana mens nullam futuri sui operis materiam profert. Nam creatio per quā oritur materia: soli diuine menti ac veritati referuatur. Nulla enim neq; angelica/ neq; humana mens: statuerat esse nouā aliquā creaturam potest/ nullāue ex puro non ente proferre substantiam aut materie tomum. Intelligi igitur peritissimi architecti mentem/ imprimis intra se future domus ideam exprimere/ eāq; speculari: ante & extra materiam. Deinde ab eodem signi materie molem: ex qua deniq; domus sit cōplēda atq; absoluēda. Hec mens diuinā oim opificem exprimit mentem. & suarum conceptionum & materie totius sui operis/ causam. Cōcepit enim diuina mēs imprimis oia extra/ ante & super materiā: protulitq; omniū conceptus hoc est angelos ante materiam. Post ipsos vero cōceptus & intellectuāles creaturas

actus: secundum
& nox nūcupat
tamus ambiguitate
positione fundamēta
Intellectualis autē
Huius dubietatis
niue: est actus
ore & nox. Arzmetica
ad nos: hoc po
occurus: sicut in
choatio: & suppositio
i mundo aut
amen in potentia
propinqua sensibilibus
licet inchoatū
sensibile
sensibile nomine. Sicut
substantia: Est enim
ōpletus atq; impositio
tētia/ prius est in
ctualis mundus prius
s actum sequens
tentia. Creatio autē
actu.

Erat
Erat
Et
Et

parate/ simplices
Cap. X

materiam peperit statuitque ad esse. Interest autem in humana et diuina mente: quod humana mens suos conceptus intra seipsam profert: illi perperuo humane insunt menti. Diuina autem mens: proposita conceptus/notiones/angelos/ideas/species/exemplaria/archetypos & sigillaria vniuersi: extra seipsam produxit vt totius futuri sui operis initiu. Illos attramen quia nos lateant & extra materia subsistant: plerumque copacto diuine a stare presentefque esse meti dictitamus: quo & nostre notiones nostris iugiter metibus offerunt obijciuntur pñ: aní.

Prima ratio.

Secunda ratio.

¶ Vñ fit vt intellectualis mundi subē: sit natura separate/simplices & imixte. **¶** Nam substantie intellectuales facte & create sunt ante materiam. Sunt igitur immixte simplices & separate a materia. Sicut eni quicquid factum est & post materiam creatum in materia est factum/ortum atque perfectu: & ab ea fulcitur/gestatur/continetur vt omnis sensibilis actus/cum rationali anima: ita & quicquid factum est ante materiam: est extra materiam: & factum & subsistere natum. Rursum intellectuales substantie (vt diximus) persimiles his notionibus sunt/que nostre insunt menti. Atqui he notiones separate sunt a mundo/ab elementis/a corpore/sensu & materia: habentes esse simplex/purum/& immixtum/ in humana mente. in quam nichil alteritatis/nil materialis dissimilitudinis/nilue indefecatum & impuru admittitur. Sunt igitur & intellectuales supercelestesque substantie: natura simplices/abiuncte a materia/impermixte/separate absolute. Eadem quippe ratio que minoris mundi hoc est hominis/arcanas notiones asserit in materiales: maioris quoque mundi inuisibiles conceptus/ id est supercelestes substantias: immateriales incorporeasue esse confirmat. Qua ratione humane thalamos metis nulla posse imbui materie/ nichil materiale excipere posse predicaueris: eadem ratione & i intellectualē mundum (que mens est vniuersi) nullam materiei particulam/natura introduci natam abs te sentiendū. Etenilicet nonnulla materiei pars (vt ea ex qua humanū conflatum corp⁹) intellectualē mundū & iam subiisse & iterum subitura credatur: id tamen supernaturali ordinatione iam accidisse ac deinceps futurum arbitramur. Cum igitur naturalis materiei locus/sit sensibilis sublunarisue mundus: omnis materies ab vtraque tam mundana/ q̄ humana mente extorris agitur nullaque omnino ipsius pars in vtrauis mente recipitur. Sed quicquid vtrique menti inest: spirituale simplex/incorporeū/impermixtū/separatū/immateriale atque absolutum esse declaratur. Que tamen mundana versantur i mēte/ id est que i intellectuali degunt mundo: substantie sunt & rerū veritates. Que vero hūane insunt menti/accidentia sunt: supercelestiū veritatum precipua/verissima & equalissima signa.

¶ Cū substantia sit prior accidente: necesse est separate substantie/gradu esse vnū seorsum: Aliū vero substantie coniuncte et accidentibus permixte.

¶ Omne quod natura prius & prestantius est: cum queat esse/sine posteriore ac min⁹ perfectio: necesse est vt huiusmodi in aliquo: siue tempore siue gradu/ exemptū sit ab imperfecto sitque per se/sine posteriore subsistens. Quē admodum deum nunc esse dicimus cum creaturis: simulque subsistere quando & vniuersę creature subsistunt. quia tamen prior est/ cunctis creaturis deus & potest sine creaturis esse: necessarium fuisse dicimus aliquem eiusce potentie actum: in quo hec potentia/ fuerit in actu. Vt in primo eternitatis euo: in quo ab eterno/ ante creationem vniuersorum: subsistit deus vnicus/ separatus a creaturis et solus. & q̄ modo cum creaturis subsistit: i primo illo euo substantia/ gradu/ tempore et loco: ab vniuersis creaturis extitit abiunctus. Ita igitur argue/ de substantia & accidente. Substantiam naturam priorem/ac prestantiorem accidente: ante accidentia creatam & factam. & oportere in aliqua regione/aliquoue gradu & loco: vt in intellectuali/ethereoue mundo: degere substantiam puram/separatam/impermixtam & sine vllis accidentibus. Sunt igitur totius substantie/gradus gemini: primus substantie/ vt substantie: id est simplicis immixte et sine accidentibus. Secundus substantie coniuncte: accidentibus permixte & varie. Primi igitur gradus substantie sunt in intellectuali mundo: secundo vero gradu in sensibili. Et eadem dixeris de spiritu & corpore: de forma & materia: de intellectu & sensu/ de actu & potētia. Quia enim spiritus est corpore prior ac longe potior: alia est regio/ in qua spiritus abiunctus degit a corpore: alia in qua corpori coniunctus reperitur. Alius mundus/ in quo intellectus est imixtus purus & sine sensu. Alius in quo intellectus/ sensui est addictus. Loc⁹ alius est in quo forme degunt absolute & immateriales: ali⁹ in quo haud aliter subsistūt/ q̄ in materia. Aura alia etherea/ plena puris & imixtis actibus id est angelicis formis: alia sensibilis/ cui⁹ vniuersi actus in potētia esse sunt nati. Sicut enim in rerum naturaliū gradib⁹/ quia esse

ria prior est vita: stat in quibusdam reperire ~~essentiam~~ / abiunctam et separatam a vita / vt in mineralibus: quam tamen in posteris / vt in viuentibus & plantis reperimus vite con-
iunctam. Similiter & vitā sensu prior em / in viuentibus separatā a sensu reperimus: sensum
quoq; in animalibus / a ratione abiunctū qui in hoie ratioi coniuēt⁹ est: ita & imprimis necesse
est in eminentiore aliquo gradu sublimioreq; regione: reperiri substantiam ab accidentibus
abiunctā atq; separatā: q̄ in inferiore et sublunari hac regione visitur accidētibus esse pmixta

¶ paulo supra materiam: sint quattuor elementa cunctarum genera-
tionum initia. Cap. XV.

Micut paulo supra non ens & nichil est materia: ita et quattuor
mundi elementa / paulo minus supra materiam collocantur.

Materie p-
prietates. 3

¶ Materia initium est hypostasis & fundamentum sensibiliū vniuersorū:
ante oia sensibilia creata / oim minimū non ens actu / non enti nihilq; vi-
cina / operiēs ipsum nichil / superfusa / flata / fundataq; in nichilo. Subest
enim materia cūctis: eidē vero nichil subest. Que autē post materiā / prima
sunt facta: sunt quattuor mundi elemēta Terra / Aqua / Aer / Ignis: vicina
proxima & attigua materiei. Eorū enī act⁹: primi materiā obducūt / implētq; v astissimū ei⁹
hyatum. Ab his vniuersa materies: suapte natura inanis priuata / arida & vacua: imprimis
elemētatur disponit / preparat: vt sequentiū sensibiliū actū Substātiū / Vitalis / Sensitiui &
Rationalis plenitudine / decore ac habitu repleatur.

¶ Sicut materia est entiu minimū: ita & quatuor elemēta / entia actū mīma.

¶ Materia cum sit actū non ens & non hoc aliquid: haud censetur ens minimum sed entiu
minimum. Est enim vltimum entium: post quod & sub quo nichil est entiu. Elementa autem
prima sunt (pergētibus sursum) actu & simpliciter entia / prima post materiā facta. Deorsū ve-
ro (pe. tātib⁹) / vltima occurrūt: vt pote quorū actus / materiei vicini & proximi sunt. Extre-
mo etenim in loco actu & simpliciter entium collocata: rerū naturalium ordines definiūt: si-
sunt / clauduntq;. Sunt igitur elementa minima actu entia / idest simplicissima: vt quibus
actus nullus aut forma subest: sed sola materia.

¶ Elemēta homogenea sunt / tota similia: sine partiū iter se / aut a toto differentie.

¶ Nam simplicissima est materia & homogenea tota: sine vllō sui partiū discrimine. Que
libet enī materie pars: totius nomine insignitur / cēseturq; materies. Oēs eius partes: & si-
biuicē & toti materie sūt q̄simillime. Atqui elemēta sūt primi & simplicissimi ipsius materie
act⁹: primaue ei⁹ perfectio. Vnius autē cuiuspiā habitus: nulla in reb⁹ oritur diuersitas ac dif-
ferētia. Erūt igit & tote elemētōrū substātie / conflate ex materia & vnico ac simplicissimo
actu: natura homogenee / idest sine partiū abiucē & a toto / diuersitate ac differentie. Di-
stant quidē inter se elemēta: suntq; & diuersarū specierū & pluriū actū & cōtra seiuicē et he-
rogea. Vt ignis: ab aqua differt: ab aere & a terra: & cetera itidē inter se. Attamē quodli-
bet in seipso totū: indifferētis est eiusdēq; speciei ac suapte natura homogeneū. cui⁹ & oēs
partes & totū: sūt rationis & noīs eiusdē. Vt tot⁹ ignis / ignis est: & ei⁹ oēs partes ignes. Aer
totus / aer. & oīs eius pars aer. Aqua / aqua tota: & queuis pars aque / aqua. Terra tota / terra
est: & vniuersa eius glebula / ac portio terra.

¶ Omnia sensibilia & ex materia fiunt & ex elementis. suntq; deguntq; &
in materia & in elementis.

¶ Elemēta secūde cuiusdā ac p̄prioris oim sensibiliū materie vicē recipiūt. Nā sūt materia vi-
cinior p̄pior ac dispositior: ad sequentiū actū susceprationē. Et plerūq; elemēta ipsa (tā
ipsi materie propinquāt suntq; vicina atq; similia) materie nomine cēsem⁹. distāt enī paulo-
min⁹ a materia. Sicut enī p̄quirētib⁹ sensibiliū simpliciter primū / quod quolibet est ens: ma-
teria nobis occurrit / cūctōrū nichoatio: ita et corū dē sensibiliū scrutātib⁹ primū simpliciter
siue primū actu: ingerit sese elemētū cui⁹ act⁹ est prim⁹ & simplicissim⁹ act⁹. Et ante oia se-
sibilia / facta sūt hec: materia iquā & quattuor elemēta sūtq; cūctā sensibilia ex materia & ele-
mētis facta. Materia tamē antiquior est elemētis: & ex ea / sūt facta elemēta. Et sicut extra
materiā null⁹ sublunaris esse natus est actus: ita & neq; extra elementum / sensibilis aliqua
substantia est subsistere nata.

Materia
elemētis
quattuor

¶ Sicut materia / omnium substantialium actū naturale est subiectū: ita &
quattuor elemēta sensibilia oim substātiarū / sunt naturalis regio ac locus.

Que admodum pars ad partem: ita & totum sese habet ad totum. Materia autem & omnis eius actus sunt quedam partes. Elementum vero & sensibilis queuis substantia: sunt tota & perfecta entia. Que igitur materiei ratio atque habitudo ad sensibilem omnem actum: ea est & elementi ad omnem ceteram sensibilem substantiam. Omnis autem sensibilis actus: natura sedet/degitt/fulcitur/saluaturque in materia: que est ut cunctorum actuum naturale subiectum ac verum domicilium/quo natura emigrare nequeunt. Ita igitur & omnis sensibilis substantia: natura in aliquo degitt/stat saluaturque elemento: ut in naturali regione ac loco. et extra elementum fieri nusquam potest: nec subsistere extra elementum.

Vnde fit ut tota sublunaris/sensibilisue mundi regio: sit secta atque diuisa in quattuor elementa.

Nam quicquid est sub lune concavo/ quicquid a terre meditullio/ ad celumque lune concavum ambitum patet: est sensibilium substantiarum locus ac naturalis tota regio in qua sola generatio/temporalisue permutatio contingit. Vniuersa igitur sublunaris mundi plaga et naturalis sensibilium substantiarum regio: est plena elemento. Quattuor autem sunt elementa. Tota itaque regio/ que est a terre centro ad celi lune concavum: in quattuor elementa est secta atque diuisa.

Tota materia/est elementata: et in quattuor elementa distincta.

Cap. XII.

Tota materia est elementata et nulla eius pars est, sine actu et forma elementi.

Cōparatio
sublunaris
cōcaui ad
materiam

Eadem dicenda sunt de tota materia: que in precedente illatione/ de vniuersa sublunari et sensibili regione sunt dicta. Est enim materia tota sensibilium actuum subiectum. Sicut igitur nulla est sublunaris regionis pars vacua & destituta elemento: ita & nulla est materie pars arida id est actu & forma elementi vacua/ priuata in elementata. Si enim pars aliqua materie esset in elementata & actu orbata elementi: eadem & cetero omni substantiali actu priuaretur essetque expers formatum ac ex toto vacua: et ut quiddam ociosum in natura quod nusquam esse potest. Haud enim minus est incommodum/ materie partem aliquam/ esse in elementatam elementarisque forme expertem: quam sensibilis regionis plagam aliquam/ esse elemento inanem vacuum ociosam omnique sensibili substantia destitutam.

Sicut nulla sensibilis regionis plaga/ potest esse sine elemento: licet possit sine prestantiore esse substantia ita & nulla materie pars potest esse sine actu elementi: esse tamen potest/ sine potioris substantie actu.

Omnis sensibilis substantia esse/ recipi & saluari nata est in elemento. Est enim elementum: prima/ proxima & simplicissima/ sensibilis regionis plenitudo. cui & toti & cuius eius parti: inest elementum. Tota quippe sensibilis regio/ que est a terre meditullio ad concavum usque celi lune: est ex necessitate elementata & elemento plena. Non autem omnis ipsa plena est mineralibus/ aut omnis viuentibus plena/ aut animalibus/ aut hominibus. Ita igitur argue & de materia: totam ex necessitate & quolibet eius partem/ esse elementatam/ actuue elementi affectam/ plenam/ impregnatam: non autem aut totam/ aut omnem eius partem: plenam esse actu perfectioris potiorisque substantie. Non enim omnis materia/ mineralium ferratum: neque omnis viuentium/ aut omnis animalium aut vniuersa hominum.

Vnde fit ut prima et per necessaria materie affectio sit elementatio prima: ue eius plenitudo/ actus et forma elementi. Prima quoque et per necessaria sublunaris regionis plenitudo: substantia elementi.

Que neces-
sitates et a
sublunari
regione et
a materia
vacuum tol-
lant.

Sicut materia ad actum & formam elementi: ita & sensibilis regio/ ad substantiam totius elementi. Impossibile est autem totius sublunaris regionis/ partem esse aliquam elemento vacuum. Impossibile igitur & est aliquam materiam: actu & forma carere elementi. Necessitas enim qua tollitur a sublunari regione vacuum: est elementaris substantie presentia actus ac forme elementi.

Elementaris substantia a mundo vacuum tollit
 Elementaris forma a materia vacuum exterminat
 Sine elemento mundus esse nequit
 Sine elementi forma: materia subsistit minime
 In toto mundo & in qualibet mundi parte est elementum
 In tota materia & in qualibet materie parte est elementi forma
 Sensibilis substantia in mundo est mediante elemento
 Sensibilis actus in materia est mediante forma elementi
 Non in toto mundo sunt secunde substantie posteriores elemētis.
 Non in tota materia sunt secundi actus posteriores actu elementi
 Aliqua pars mundi sine animali ac sine homine reperitur
 Aliqua materie pars sine animalis aut hominis forma subsistit

4 **Hec tria: Materia/ Sensibilis tota regio & Elementū: sunt vt equalia & sensibilibus omnium substantiarum capacia.**

Materia /
 Sensibilis re-
 gio. elemē-
 tum.

**Materia est per se/ vt omnis sensibilis substantia. Nā omnis sensibilis substātia/ fit ex ma-
 teria: in qua degit & subsistit omnis sensibilis actus. Rurs⁹ sensibilis tota regio est vt omnis
 sensibilis substantia. Omnis quippe sensibilis substantia: inter terre centrum & lunaris celi
 circumferentiam versatur/ ac degit. Deniq; & elementū: est iterum vt omnis sensibilis sub-
 stantia. Nam tota sensibilis regio/ est elemēto plena: & omnis sensibilis substantia est esse ne-
 cessitate in aliquo elemento. Hec igitur tria: Materia/ Sensibilis tota regio & Elemētum: cū
 eidem tertio scilicet sensibiliū substantiarum vniuersitati/ adequata & equalia sint: inter se
 quoq; adequantur. Nempe eorū quodlibet: sensibilibus omnium substantiarum est capax. Nul-
 la enim sensibilis substātia/ fieri potest extra materiam: nulla extra sensibilem regionem/ nul-
 la deniq; extra elemētum: Et hec intellige/ secundū naturam esse dicta. Nam humanā totā
 substātia/ animam dico & corpus/ fide credimus & confitemur: fieri posse extra elemētū.
 Etiam aliquā eiusmodi e Sensibili/ ac sublunari regione: in ethereos & perpetue immortalitati
 deputatos thalamos feliciter esse desūptā. Hoc autē fieri preter nature ferē null⁹ ignorat.**

Humana
 I lucitas.

5 **Sicut ceteri sensibiles actus/ recipiuntur in materia elementata: ita & om-
 nis sensibilis substantia/ in sensibili regione: haud aliter/ q̄ elementata & ele-
 mentis plena/ recipi est nata.**

**Intellige vniuersam sensibilibus regionē/ a terre medietate ad lunā: esse inanē & vacuā
 elemento. dico in huiusmodi vacuo & inani spacio: nullā sensibilem substantiam recipi natā.
 Intellige & eodem pacto materiā/ autem & ex toto inelemētatam. dico & nullū deinceps
 substantiale actum/ in ea/ (vt huiusmodi) recipi natum. Sensibiliū quippe substantiarū/ te-
 des & locus: est elemētū. Substātia autem actū/ sedes: est pariter actus elementi. Ois
 igitur sensibilis substantia: est in sensibili regione/ mediante elemēto. Omnis vero sensibilis
 actus/ eodē modo in materia: mediante actu & forma elemēti recipitur. Et sicut sublato ab
 aiali tactu/ reliquus ois secūsus tollitur sensus: ita & a mundo/ tolle elemētum: omnē sensibilem
 substantiam exterminas. a materiā vero tolle elemēti actum: ceteram itidem omnē destruis
 formam. Et si sensibilem regionē vt carentē elemento/ iure censeres inanē & vacuam: dices
 & eadē de causa/ materiā inelemētatā: appellare inanē/ sterile/ vacuā/ ois forme expectem.**

6 **Materie elementatio/ est velut quedam eius discretio/ atq; dissentio: ad to-
 tius sensibilis regionis occupationem & plenitudinem.**

**Materia creata est tota simul: tanq̄ in puncto aliquo/ in imperti ac nimo: velut quiddam
 eorū omnium que deinceps erant futura/ primo genium cētrum communeq; medium. Pri-
 ma autē eius expansio/ discretio/ fusio/ dilatatio: & e natio illo cētro in totius sensibilis re-
 gionis corporeā plenitudinē & occupationem dissentio: est ea quam elementationem nū-
 cupamus & formam elementi. Materia quippe/ illa prima & antiquissima rerū essentia: que
 suo pte pressa pondere/ per exigua sese ac pene imperti mole/ in centro cōtinebat/ subside-
 batq; in seipsa antea inanis nulliusq; plenitudinis: actu tandem & forma elementi/ dissenta
 ac rarior effecta: statum imprimis/ ac speciem plenitudinis accepit. totamq; sensibilem &
 sublunarem regiōem compleuit. Dispāsa etenim expatataq; a medio & centro/ ad celi vsq;
 lune attactum: sublunarem omnem regionem occupauit atq; obtinuit. Eodem quoq; actu**

Mod⁹ quo
 fingit ma-
 teria: in in-
 diuibili
 spacio fuis-
 se creata ac
 deinceps e-
 lementata.

& forma elementi: materia in totius sensibilis regionis plenitudine / presentia & occupatione: fulcitur / stabilitur & continetur. ne in antiquam redeat / decidatue atomum: sensibile regionem relinquens vacuum / materie presentia ac plenitudine desertam.

¶ Unde manifestum est elementationem / siue elementi actum: esse velut quandam materie quantitatem / raritatem & plenitudinis formam.

¶ Formis quippe elementorum / diducta & (vt ita dicam) effilata distentaq; materies: e centro suo & prisca atomo / in sublunaris totius regionis presentiam & plenitudinē sese proripuit. Esse etenim materie / creatū est totū simul: & velut in quadā atomo. idq; ante sui elementationem: in quodā sese minimo & centro continebat inane / sterile / ifecūdū. sublunari tota regione: tum ad instar vasti hyante profundū / ac vacui. Aduentante autē primario actū elementati: continuo e mundi medio / in circumferentiā vsq; & extrema mūdi: materies tota profilit vsq; in sublunare concauū / totam diffudit. Nulla etenim sublunaris cōcaui pars: est aut materie / aut elementi presentia destituta. Est igitur totius elementati actus: vt quēdā prima-

Elementatio ria materie quantitas / raritas / explicatio / distētio & plenitudinis ipsius forma. Est enī & elementatio quā-
quātitas q̄- menti actus: vniuersalissimus ac primus materie actus. vt qui primo inest materie: & cum dā est & ex ea cōuertitur. Omnis quippe actus elementi: est i materia. Et in omni quoq; materie & quatenus ma-
teris materie parte: est actus elementati. Nulla nāq; materie / est (vt diximus) in elementata: Nul-
terie. la eius pars / non elementari actu impregnata.

ria materie quantitas / raritas / explicatio / distētio & plenitudinis ipsius forma. Est enī & elementatio quā-
quātitas q̄- menti actus: vniuersalissimus ac primus materie actus. vt qui primo inest materie: & cum dā est & ex ea cōuertitur. Omnis quippe actus elementi: est i materia. Et in omni quoq; materie & quatenus ma-
teris materie parte: est actus elementati. Nulla nāq; materie / est (vt diximus) in elementata: Nul-
terie. la eius pars / non elementari actu impregnata.

¶ Fit etiam vt substantia / sit prior quantitate.

¶ Nam materie esse / quod est omnium sensibilium primū: est vt substantia. Primus vero materie actus / que est elementatio & actus elementati: quantitati cōparatur. Sequētes autē materie actus quibus (mediante elementatione) ipsa est affici & imbuti nata: sunt vt quēdā ipsius materie substantiales qualitates. Esse enim materie est primū: Fius quantū / secundū: tertium vero eius quale. Interroganti quid sit materies: respondendū est / vniuersorum sensibilium esse & essentia prima. Percunctati quāta sit: respondenda est elementatio. Est enī tanta materies: quāta

Esse Quā-
tū Quale.
Interroga-
tiones ad
materiam.

est quatuor elementorum / totiusq; sublunaris regionis plenitudo. Sciscitanti autē qualis eadē sit: posteri eius omnes actus sunt qua-

	Esse	Subā
Materiei	Quātū	Elementū
	Quale	Ceteri actus

litatum loco) enunciandi. Quale enim sit materie esse postulantū aio ego tale esse: aut inquam minerale / aut vegetatiuū / aut animale / aut rationale.

Cap. XIII.

¶ Materia tota simul est elementata.

¶ Materia tota simul est elementata.

¶ Materia par angelis habuit initiū: Illi enim simul / toti & oēs sunt facti. Materie quoq; esse simul totū est de nichilo ortum: ac post angelos factū. Et non modo hoc: sed & ipsa materia / tota simul elementata. Sume enim elementū / vt vnū aliquod gen⁹: & elementū actū / vt generati vnā aliquā formam / totiusq; materie quantitatē / siue elementationem & plenitudinē: dico hanc totā formā / hācūe quaternitatē: in totā materie / totā simul fuisse introductā. nō autē pri⁹ secundū actū vnus elementū: deinde secundū actū a totū. Si enī fluxu dierū / elementationē materie ab initio pfectā cōtēdis: fatearis oportet sublunare regionē / post creationē materie: aliquo tēpore fuisse vacuā / materie presentia & elementati plenitudine destitutā. Est enim materie elementatio: tota eius distētio / ad sensibilis totius regionis plenitudinem & occupationem.

¶ Si materia dierum fluxu fuisset elementata: sublunaris regionis pars aliqua / ab initio extitisset vacua.

¶ Hec ad confirmationē pcedētis est adiecta. Nā cū materie elementatio: sit quēdā ipsius in vniuersā sublunare regionē distētio & explicatio: idē dixeris materiā / fluxu dierū fuisse elementatā: & sensibile regionē / parte post partē fuisse a materia refertā / oppletā / occupatā. Et si cōfiteare sensibili totius regionis plenitudinē: ex materie presentia / totā simul (ob explodendum vacuū) fuisse absolutā: cōfiteberis & materiā / fuisse totam simul elementatam. Eadē enim est materie elementatio: & sensibilis totius regionis plenitudo.

¶ Quopacto materia sine successiōe elementata sit: sensibili figura explanare.

¶ Sic distantia duorum pūctorum a & b sublunaris, celi concauū: que est & totius materie & sensibilium omnium substantiarū / naturalis loc⁹ ac regio. In eo quippe ambitu: & ois mate-

ria & cuncte sensibiles substātie versantur. Manifestum est huius concaui ambitum ac totū spacium : haud sensim / sed totum simul esse creatū. Non eni punctū a ortum est ante b. quemadmodum neq; lunaris globi pars vna / ante altam emerit: sed simul totus lunaris globus / ad esse prodijt. Vni A uersus eius orbis / simul est perfectus: simul ambe eius mete A & b emerferunt. Dico hunc sublunare ambitum: aut nōnunq̄ fuisse inanē ac vacuū / aut materiam illi fuisse concreatam. Et nō modo cōcreatā extitisse materiam: sed & simul vniuersam materiam / fuisse elementatam: simul eandem in quattuor elementorum molem excreuisse. atq; in instanti / quicquid est sub celo lune spacij: ab ea occupatum.

Sit enim punctum c inter a & b: designās materiam / creatam in celesti ambitu. Si prius extitit c / q̄ elementaretur c: erat c ab initio mera priuatio / nullū sustinens actū: nullius forme splendore illustratū. Erāt in c / sole tenebre sine omni lucis apparitiōe. Erat deniq; c desidēs atq; cōpressū in medio / seq; in cētro & impti ato mo cōtinebat: omne spacium quod est ab A in B / vacuum reliquēs. Est eni oīs atom⁹ & omneipers: nullius repletie & plenitudis. Si igitur exterminare cupis vacuū / abs pacio & ambitu A B: dicas oportet materiā C / siml factā cum A & B: atq; hec tria puncta A B C simul eē creatā. Et nō modo hoc: sed & cōfitearis op⁹ est materiā C / haud ab ortu suo caruisse actu elemēti: aut sese cōtinuisse i medio & cētro / sine plenitudine / sine distētiōe & pfusiōe sui. sed siml atq; factā ē iditā illi fuisse elemētariū formarū tetradē: ex q̄ iustissimā stabiltq; molē recipiens / toti sublunari cōcauo astiterit: illudq; sua p̄sētia repleuerit. Haud eni materia ex natura sui aut ex simplicissimo sui esse / in sublunaris concaui plenitudinē distēta est: sed ex elemētariū actuū natura / p quos ipsa & i ordines primit⁹ digesta est & i totā sēnsibilē regionē distributa. Est siqdē materie eē natura pri⁹ & antiqui⁹ actu elemēti: tēpore tamē nō pri⁹. sed siml factū. Q; si dixeris materie: cōcreatū egdē fuisse actu primū mimi & simplicissimi elemēti / veluti terre: nō autē triū sequētiū Aq; Aeris Ignis: sed materiā illos diuidue ac fluxu tēporis accepisse: Idē hoc ipm ē: ac si p̄dicaueris materiā / i soli⁹ terreni orbis quātitate ac mole: fuisse & creatā simul & extēta: nō autē in vniuersa mole q̄ttuor elemētōrū. Qu igitur hoc pacto sēserit id totū inane ac vacuū aliquādo fuisse declarat: q̄quid est a tellurei orbis circūferētia / ad concauū celi lune. Si vero dices materiā fuisse siml extēta dūtaxat i molē terre & aq; q̄gd ab aq; sup̄ficie / ad celū patet: iure eodē reliques vacuū. Si in triū dūtaxat elemētōrū mole / vt terre / aq; aeris: creatā fuisse materiā cōtēdis / vt i linea h i: rātū dē spacij / nōnūq̄ vacuū fuisse fatearis oportet: quātū est id / qd igne⁹ orbis obtinuit: quodue ab igneo elemēto cōplef. Superest igit vt aut nōnunq̄ celeste cōcauum extiterit vacuum: aut materia tota simul fuerit elemētata / tota siml i tetrade ac mole q̄ttuor elemētōrū vt i linea k l creatā / absoluta / p̄fecta. Est eni elementorum quaternitas: sublunari ambitui equalis. Vnde fit vt ob exterminandum mundi vacuū: sit a tribus auferēda successio. Prima ab A i B: Secūda ab A B i C. Tertia ab elementatione sine distētiōe ipsius C. Nam null⁹ contigit ab A i B / t̄pis fluxus. Null⁹ ab A B / in C. Null⁹ in elementatione C. Sunt enim A et B simul facta: Simul item A B et C. Simul deniq; A B C et linea K L: que est totius materie distētiō atq; elementatio. Est igitur Materia C / haud in C / hoc est in indiuisibili: sed in distētiōe et quantitate linee K L: hoc est in sua ipsius elementatione / siue in elementorum tetrade creatā atq; p̄fecta.

Omne idis- uisibile nul- lius est re- plentie.

Materia ex natura sui null⁹ ple- nitudinis.

¶ Vnde fit vt quattuor elementa: sint simul creata et facta.

¶ Nam tota sensibilis regio: est quattuor elementorum moles et eorū plenitudo: tota simul absoluta est p̄fecta. Sūt igitur et quattuor elemēta: tota simul ab initio creata et facta. Si enim prior facta extitisset sola terre moles: omnis a terra ad lunam regio: tum extisset ianis et vacua. Et ita de ceteris argue elementis.

Quisucce- sionē ponit in materie elemētatio- ne: vacuū fuisse confis- tectur.

¶ Sensibilis totius regionis spacium: totum simul est factum et oppletum materia atq; elemento.

¶ Nam lune celum: totum simul est factū. Facto autem repente ac toto simul / lune celo: totus quoq; sublunaris concaui spacium / est simul factum atq; dimensum. Est igitur vniuersa sensibilis regio: tota simul facta. Sēnsibilis eī regio: est id totum spacium: quod lunari concauo clauditur. Et cum vacuum i natura esse nequeat vllū: hec quoq; regio: siml atq; est facta: est et oppleta materie atq; elemēto. Non prius est facta: q̄ materiali rudere cōstrata. neq; prius vnus cuiusuis ipsius partis: q̄ alterius: est absoluta et p̄fecta plenitudo.

¶ Materiei cōcreat⁹ est act⁹ elemēti: et sēnsibilis regiōi / cōcreata subā elemēti.

tudine / presentia de...
 decidatue atomum /...
 ne desertam.
 menti actum, esse...
 tudinis formam.
 ata distentiaq; materiam & plenitudinē...
 ā atomo. idq; ante...
 sterle / ite cū dū sublunari...
 tante autē primario...
 ma mūdī: materies vni...
 sublunaris cōcaui par...
 elemēti actus: vt quod...
 linis ipsi⁹ forma. Est...
 i primo inest mater...
 n omni quoq; mater...
 vt dicitur / in elemēti...

Cap. XIII.

¶ elementata.
 simul / toti & oīs sum...
 um: ac post angelos...
 ¶ elementata. Sume...
 generati vna aliquā...
 nem & plenitudinē: d...
 perie: totā simul fuisse...
 deide secundū ad...
 is: fatearis oportet sub...
 materie p̄fecta & elem...
 itio) ad sensibilis tot...
 maris regionis part...
 elemētatio: sit quod...
 ateria / fluxu dierū fuisse...
 eferat: oppleta occupat...
 nia: totā simul / ob expl...
 m simul elemētata. Est...
 itudo.
 libili figura expla...
 que est & totus mater...
 quippe ambu: & ai...

Duo ícom
moda q̄ se-
querentur.

¶ Sicut sensibilis tectiu; regionis spacium: haud vacuum/ sed in elementi plenitudine & presentia est procreatū et factū: ita et materia haud ab actu inanis: sed cū elemētari actu est p̄creata et facta. Idem enim est: in commodum/ materiam quandoq; fuisse sine quouis actu: & sensibilem regionē fuisse ab initio vacuum ac desertam elemento. Sicut igitur non prius existit sensibilis regio in esse simpliciter: q̄ in esse et plenitudine elementi. Esse enim simpliciter sine elemēto est esse vacuū et inane spacium/ ita et materia haud substitit prior/ actu elemēti: sed et simul tota est facta: et simul tota elementata: et rursus simul facta et elementata. Non enī facta est parte post partem/ neq; diuini fluxu elementa: neq; prius tēpore facta q̄ elementata. Prior quidem est natura elementis et elementorum formis: tempore autē simul facta.

¶ Elemēta sūt ingenita/ nullaue generatione orta: omnium tamen genera-
tionum initia.

Alia ratio.

¶ Omnis quippe generatio/ in tempore et diuidue perficitur. Elementa autē simul tota sūt facta. Forū igitur ortus haud generatio/ sed creatio cēsetur. Rursus elementi actus/ est sensibilium omnium primus: vicinus et proximus materiei. et ante ipsum nullus est prior actus: a quo gigni et naturalis generatiōis serie/ in materia proferri potuisset. Omnis enim actus: naturali generatione/ ab actu exoritur atq; profertur. Sunt igitur elementorum actus ingeniiti: ab solo supremo actu/ vniuersorum actū opificio/ deo/ producti & materiei concreati. Ab ipsis autē vt omnium initiis et primis: deinceps reliquorum actuum/ naturali serie/ atq; ordine generationes succedunt absoluunturq;.

¶ De naturali ordine elementorum.

Cap. XIII.

Elementorum ordo: est vt puncti/ linee/ superficie et corporis.

¶ Elementa licet simul sint facta: ordinē tamen habent adiuicem aut nature/ aut perfectionis. Nempe et hec punctū/ lineam/ superficies et corpus: et simul facta sunt/ et perfectione secundum prius et posterius sunt ordinata. corpus perfectione cēsetur primum: punctū vero perfectione vltimū. origine tamen e puncto omnis magnitudo profertur et elicitur. Ita et ignis perfectione/ ē elemētorū primus: terra vero perfectione vltima. Cūcta tamen elemēta quoquo pacto e terra: perinde atq; magnitudines e puncto/ proferri et oriri comperiuntur.

Sicut & in naturalibus rebus/ materia perfe-	Terra	Aqua	Aer	Ignis
ctioe est vltima: omni actu inferior. Omnis	Pūctū	Linea	Supficies	Corp ⁹

tamen ex eius possibilitate elicitur ac profertur/ sensibilis actus.

¶ Sicut omnis magnitudo puncto profertur: ita & omne elemētū e terra.

Terra punctū & materia propor-
tia.

¶ Sicut puncti motus elicit/ gignitq; omnē magnitudinem: ita & omne elemētū/ terrea quadā collisione & motu profertur/ gigniturq;. Est enim terra vt pūctū: Aqua vt linea/ Aer vt superficies/ Ignis vt corpus. Subest punctū/ omni magnitudini: Terra vero/ ceteris subest elemētis. Punctū est vt potētia magnitudinū: qua trini magnitudinū eliciūt actus. Terra vero vt potētia elemētorū: quatrini scitent & emergunt elemētorū actus. Ois magnitudo fert/ gestatq; in sese punctum. Omne vero elemētū: in sua ipsius mole/ terram concipit/ cōtinet & claudit. Primum quod scatet e puncto/ linea est: & puncti in longitudinē fluxus & motus. Primum vero quod e terre laticibus/ scaturit: est aqua terrene molis/ quidā in longum defluxus & motus. Post lineam oriuntur e puncto/ superficies & corpus: Post aquā vero eodem pacto e terre cuniculis: sese aer & ignis in sūma & naturalia loca proripiunt.

¶ Sicut omnis magnitudo est motus iu punctum: ita & omne elemētum aliquo pacto motus in teram.

¶ Punctum solum primum & per se est punctū: puncti vero in punctum motus/ siue puncti resumptio ac iteratio est linea. Linee autem in punctum motus: superficies est: Superficie vero in punctum delatio corpus gignit. Idem subiectum est punctum: in quod tria per lata/ tria gignūt. Ita & eadem est cunctis subdita terra/ ex qua/ trium proportionabili motu tria proferuntur. Terra siquidem sola ac per sesumpta: terra est. Terre vero in terram motus aqua. Aquae in terram motus aer. Aeris in terram delatio/ ignis. Principia tria/ eodem medio: tres eliciunt/ proferuntq; fines. Nam Punctum Linea Superficies: puncto eidem comparata/ gignunt lineā superficiem & corpus.

Punctus	In punctum	Lineam	Gignit
Linea	In punctum	Superficiē	Profert
Superficies	In punctum	Corpus	Gignit
Terra	In terram	Aquam	Profert
Aqua	In terram	Aerem	Elicit
Aer	In terram	Ignem	Gignit

Terra vero Aqua Aer: pari proportione per idē terre medium/ gignunt Aquā Aerem Igne. Punctum omnem gignit magnitudinem: a nulla tamē magnitudine exoritur. Corp⁹ autē e puncto/ e linea & e superficie elicitur. Nichil tamē elicit ac profert. Est enim ante punctum nichil ac iterum post corp⁹ nichil. Ita & proportioabiliter argue: terram esse imā atq; humillimā elemētorum possibilitatem. Ignem vero/ sūmum supremūq; esse elemētorum actū. Et oīa aliquo pacto elementa: gigni e terra/ tanq̄ ex prima sui potentia. Ex igne vero/ tanq̄ vltimo actū: nulla procreari ac gigni. Nam & hac de causa pleriq; Ignem: infecundū purū virginēūq; esse elemētū voluerūt/ vestam propterea illū appellantes. vt pote in quo neq; vlla ferme degant/ viuant subsistantq; animantia: & ex quo nulla vel per pauca procreari videātur. Vnde puto & illud Ouidianū emerfit. Nis aliud vestam / q̄ viuam itellige flammā Nataq; de flamma/ corpora nulla vides.

F terra oia gignit. Ex igne nulla.

Ignis purū virginēūq; elemētum.

Ouidius.

Fecūditas puncti.

4 ¶ Vnde fit vt sicut omnis magnitudo/ est puncti motus: ita & omne elemētum/ sit quedam terrea propagatio/ discretio & fecunditas.

¶ Diximus omnem magnitudinē e puncto procreari: atq; esse numerū puncti. Nā puncti motus: hec est punctū. Puncti iteratio ac dyas: est linea: Punctoꝝ trias: superficies. Punctoꝝ quaternitas: corpus. Puncto vno/ per se sūpto: nil aliud fit/ q̄ punctum vnū. Puncto vero/ ducto in punctum: oritur linea. que si in punctum ducatur: gignit superficiē. Hec vero iterū ducta in punctum: elicit corpus. Vnū

Vnum	Per se	Punctum
Vnum	In vnū	Linea
Duo	In vnū	Supficies
Tria	In vnū	Corpus

Terrea fecūditas.

per se/ est punctum. Vnū in vnum: linea. duo in vnum: Superficies. Tria in vnum: corpus. Pari igitur pacto argue & de elemētis. cū enī

terra/ proportionē habeat ad pūctum: erit vt licet omnis magnitudo/ numerus eū & iteratio puncti/ ita & omne elemētū sit quedā terrea propagatio trinaue eius explicatio. Et sicut omnis magnitudo profilit/ profertur e puncto: ita & omne elementum/ scaturit ac propripit/ se e terra. Nempe e terra frequenter & aquam & aerem & ignem emergere videm⁹: quod accidit in terre motibus: in quibus liquido & copiosissime aque & ventus & ignis vt plurimū ex abditis emergunt. Et quēadmodū rursus ex vnitae ois elicitur numerus: ita & ex terra omne propagatur elemētū. Vnitas enī per se: vnitas est. Due vnitates: linearē eliciunt numerū. Tres vnitates: superficiem claudunt. quattuor deniq; vnitates: corpus. (Nam trigonam pyramidē) conflant.

5 ¶ Elementorum maioris mundi ordo: ordini minoris mundi elementorū/ preposterus oppositusue esse comperitur

Que doctrinalia elementa.

¶ Predocuimus in libro de sensu: que sint minoris mundi hoc est hominis doctrinalia literariaue elemēta. quib⁹ aut discipulatu subest homo: aut pedorribatu pesti: quibusue aut eruditur aut docet. Hec inquam quattuor esse monstrauimus: Mentem siue animi essentiā/ Intelligentiam/ Corpus/ Mundū. Mentē aut centrum animi aut inuicū eius orbē esse dicebamus: per quē ipsi anime competit esse. Intelligentiam diximus esse eū orbem: i quo primū perficitur aie opificiū: i quoue primi ac simplicissimi cōceptus: ab ipsa aie excuduntur.

Quid mēs Quid itel- ligentia.

Corporeum orbem nūcupauimus vocalē: in quo secūdum anime opificiū id est eliso vocū adimpletur. Mundum vero/ extremum ac latissimum anime posuimus esse orbem: in quo supremū ac longissimū aie opificū perficitur. que est ex arano scripturarum. Hec itaq; quattuor animi dicimus esse elemēta: Mentē/ ignē: intelligentiā/ aerē: Corpus: aquā: Mundū/ terram. Atq; sicut maioris mundi ignis: cunctis elementis reperitur in fecundior: nullū ferme suslinens aialium/ nichil gignens nutrensue nichil: ita & anime ignem/ id est simplicē eius mentē atq; essentiā: virginēam esse/ ac perse in fecūdam. vt pote que in seipsa nichil gignit/ suslinet ac fouet. & in qua neq; cōceptus/ neq; voces neq; scripture pariuntur aut recipiuntur. Sed sicut in inferioribus trib⁹ elementis Aere Aqua Terra: cūctia ferme degunt nutriuntur/ fouentur/ saluanturq; animantia: ita & inferioribus duntaxat anime orbibus/

Quid corpus.

Quid mūdus.

Intellectuali/ Corporeo/ Mūdano: aliquid ab anima gigni/ sustineri/ procreari. Nam stans in se siue in apice mentis anima: nullipara est. Delapsa vero in intelligentiā: notiones illico profert. descendens in corpus: vocū est opifex. In mundum deniq; longius ex abditiis progressa: scribit. Sunt igitur hec animi minorisue mundi elementa: contrario ordine maioris

mundi elemētorum/ distributa atq; ordinata. Nepe ignis animi: minimus est intimusue orbis. Terra vero animi eius est orbis amplissimus: & qui ceteros cunctos ambit. In mundo autem/ econtrario accidit. Nam mundi terra: minimus est mūdi orbis. Mundi vero ignis: maximus est elemētorū/ qui et cetera elementa cōplectitur. Animi ignis clauditur ab eius aere: Aer ab aqua/ Aqua a terra. Mundi vero ignis cōtra aerē vallat/ Aer aquā/ Aqua terrā. Unde fit vt in minore mundo vera sit Pythagoricorū opinio: Ignem esse in medio/ Terram vero i extremo. In maiore autem mundo: contraria opinio/ vera declaratur ignem inquam in extremo/ terram vero i medio esse mūdi. ordo p̄senti actuum ordini: p̄positus & oppositus est. Verbi causa ignis nunc actū in summo residet: qui anteq̄ sumū obtinisset locum/ potentia erat in summo/ actu in imo. Tū vero erat & terra: potētia in imo/ actu in summo. Omnium enim initium: est actus in potentia & potentia in actu: id est inchoatus actus & perfecta potentia.

¶ De concurrentia & oppositione/ elemētorum.

Cap. XV.

Vodlibet elementum vna/ precipua & prima qualitate: alia vero minus precipua & secunda/ reperitur affectum.

¶ Hec vulgatissima est: & notior/ q̄ vlla interpretatiōe egeat. Vt precipuus inest igni calor: Aeris humor/ frigus in aqua primum summumq; reperitur. Terra primo & supreme sicca. Igni vero inest siccitas secunda/ minusq; precipua. Aeris calor: Aquę humor/ frigus/ terre. His enim qualitatibus/ vt instrumentariis: agunt in se inuicē & permutantur elemētra miscenturq; simul: & varie intemperata: diuersa & varia producunt/ gignuntq; entia.

¶ Elemētorū qualitates/ sūt oim simplicissime & prime: & vt reliq̄rū cause.

¶ Nam & substantiales elemētorum actus: sūt oim primi & simplicissimi. Tote insuper ipse elemētorum substantie/ omni sensibili substantia & re naturali generabili & corruptibili: priores & antiquiores sūt & velut oim secundarū substantiarū/ naturales sedes: sine quibus secunda nulla substantia in mundo esse ac saluari potest. Sicut igitur ipsa tota elementa sūt prime & simplicissime sensibilis mundi substantie: ita & naturales eorum qualitates/ sūt qualitates oim prime/ simplicissime & antiquissime. Secundarum vero substantiarū qualitates vt sapor/ Odor/ Color/ Sonus: sūt qualitates secunde/ que primarum permixtione & vera quadam harmonia/ oriuntur/ causantur/ procreantur.

Elemento-
rū qualita-
tes prime &
secunde:

Que secū-
de q̄litate

¶ Sicut tactus est oim sensuū positio: ita & ipsa elementa/ ceterarū sensibiliū substantiarum sūt naturales sedes: & elemētorum qualitates ceterarum secundarumue qualitatū.

¶ Tactus est sensuū sensus & primus sensus: cūctis simplicior/ hūilior & abiectior. omnē naturę ferre sensū: & sine quo ceterarū nullus subsistit & i cuius rudere cūcti sensus stabiliū recipiunt.

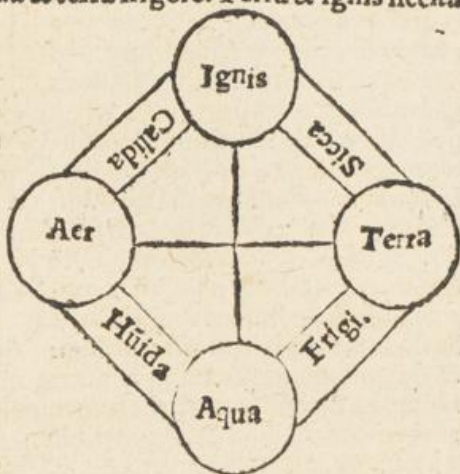
Contrarie
opiniones
de elemē-
tis vcre.

Est eni tactus prima quedam corporis aialiu dispositio naturalis adaptatio atq; eruderatio: ad susceptione ceterorū sēsuū / a natura cōstrata atq; preparata. Est eni (vt liber de sēsu pre- docuit) tactus quidā ceterorū sēsuū prodrom⁹ idest pcurfor: qui primus in corpore aialis ca- strametatus / ceteros secundosue sēsus in sua recipit sede: quicq; disq;rende in mūdo cōueniē- ti aialiu sedi preest. Eadē igitur & ipse dicto de elemētis: elemēta pcurrere in sēsibile totam regionē illāq; sua iplere p̄tētia: ad suscepiendam omnē substantiā futurā. que haud aliter in mūdo recipitur / q̄ per elemētū: & oris subsistitq; in elemēto. Est igit & tactus / ois alteri⁹ sēsus sedes: & naturalis suppositio: Et prima substantia / idest elemētū: ois reliq; & secūde substantie sedes. Et prima idētidē q̄litas / idest q̄litas elemēti: verissima positio ac sedes / ois secūde q̄li- tatis. Vnde fit vt & prima & elemētaria q̄litas: sit merito primi sēsu / idest ipsius attack⁹ affe- ctio. quēadmodū & secūde qualitates: sūt secūdorū sēsuū / naturalia ppria ac vera obiecta. Insuper & vt tactus: sit quidā elementorum & primarum mūdi substantiarum sentus.

4 ¶ Quecunq; qualitas / est in superiore elemēto precipua & prima: eadē in attiguo & proxime inferiore est secunda / minuscq; precipua.

¶ Elementa hoc inter se nexu & naturali vinculo colligātur: vt proxima queq; duo & atti- gua elementa / sint symbola: idest eadē qualitate participantia & iuicem cōmunia. Vt ignis & aer / calore copulantur. Aer & aqua humore. Aqua & terra frigore. Terra & ignis sicca- te. Sūt eni terra & ignis / ratione vicina / attigua & proxima elēmenta: tametsi secūdū rectū / sūmo di- stātia interuallo. Nā rect⁹ elemētōrū ordo / in qua- drū quodā ratiōis discursu flectitur. quādoquidē ab igne ratio discurrens: in ignem / absoluto motu redit: hoc pacto: Ignis aer / Aer aqua / Aqua terra Terra / Ignis. In hoc itaq; rōnali q̄drato: liquet ter- rā & ignē proxima / vicina & symbola esse elemēta.

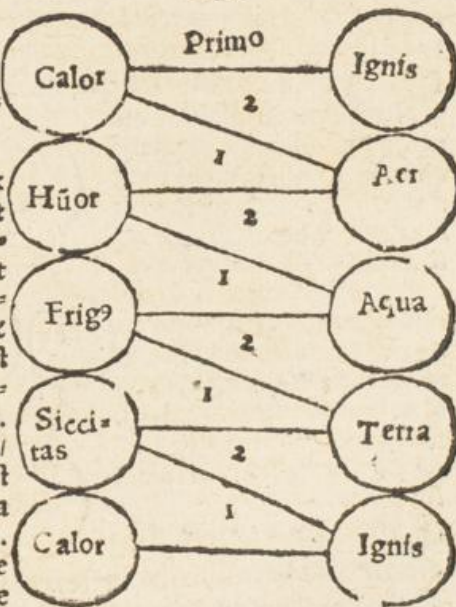
Aut si mauis / recto vti elementorum ordine: sume in ratiōis discursu his ignem. ac scribe ignem vnū in summo: Aliū vero in imo / sub terra. & hoc rursū ordine / presentis propositionis experieris veritatē. Calor enim primus est / sūmus & precipu⁹ in igne: Idem autem secundus in aere / proxime inferiore. Humor primus in aere: Secundus in aqua. Frig⁹ in aqua primū: Secundū in terra. Terra vero pri- mo sicca: Ignis autem preter sūmū / siccus.

Elemēt⁹ in circulara- tiōe biliter disponēda,

¶ Quecunq; qualitas est in superiore ele- mento secunda: eius contraria est in proxi- me inferiore prima.

¶ Hec est precedentis transposita. Nā precedens / ex prima superioris elementi qualitate: inferioris intulit secundam. Hec autem ex superioris secunda: inferi- oris primam concludit. Sed & precedens / inferebat idem. Hec vero infert oppositum & contrarium. Ea- dem enim est qualitas / superioris elementi prima: & inferioris secunda. Que autem secunde superioris est contraria: inferioris est priā. Vt siccitas in igne est se- cunda: Humor vero illi contrarius / in aere primus. Calor in aere secundus est: Contrarium vero frigus / in aqua primum reperitur. humor aque secūsus: inest cōtraria vero siccitas / i terra priā. Frig⁹ deniq; i terra ē pter sūmū: opposit⁹ vero calor i igne reperit prim⁹. Hoc pacto recto ordine procedens: cōcludis ab igne in ignem / per media elementa: eam qualitatem que secunde superioris elemēti aduerfatur: esse proxime inferioris elemēti primam.

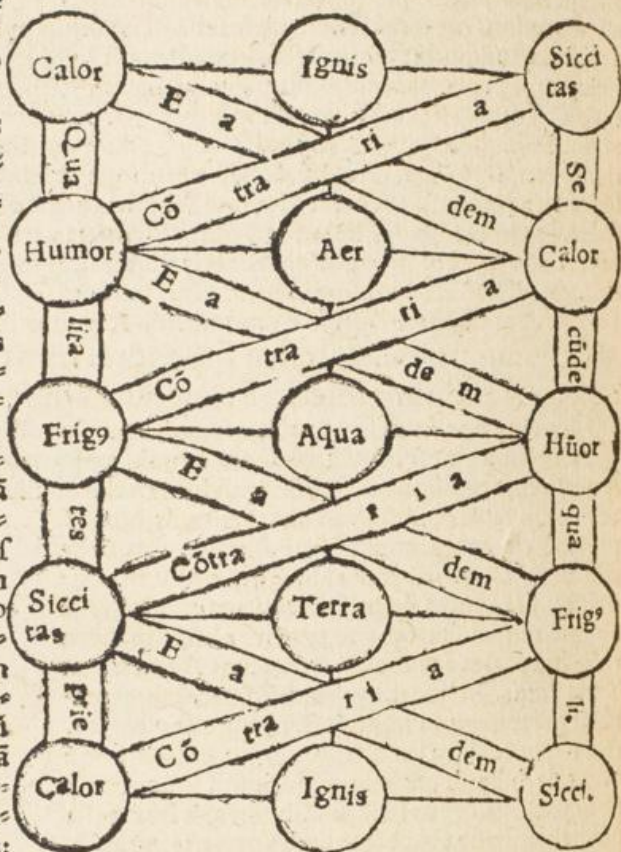

Est enim vt in superiore propositione diximus) bis sumendus ignis: semel in sumo & semel in imo: vt hoc pacto rationis circulus compleatur.

¶ Vnde fit vt in qualitatibus elementorum duplex continet argumentum. Vnum ab identitate alterum ab oppositioe.

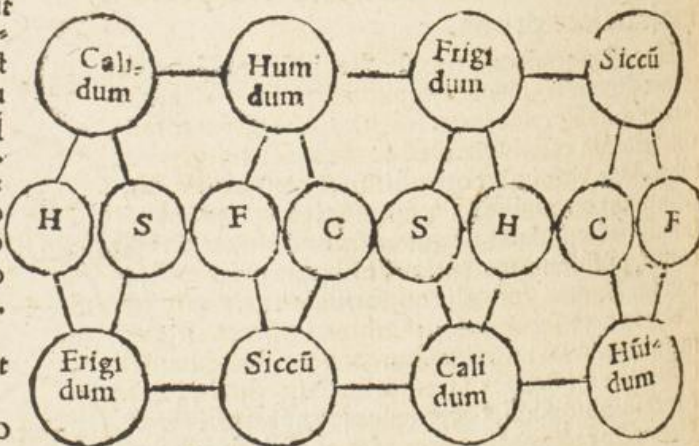
¶ Arguimus a superioris elementi qualitate precipua & prima ad inferioris secundam: per idem. dicentes eandem esse superioris primam & inferioris secundam. Ediuerso autem a superioris secundam ad proxime inferioris primam arguimus per contrarium. dicentes esse contrarias superioris secundam et inferioris primam. Et hec ex precedens figura euadunt clariora. Possunt & eadem ex arte oppositorum quae facillime demonstrari. Nam in oppositorum arte docuimus identitatem quandam esse equidistantiam & similitudinem oppositorum habitudines: vt primum primum & secundum secundum. Oppositionem vero diximus quaedam esse intersectionem & obliquitatem oppositorum: cum de dissimilibus dissimilia dicuntur. vt primum secundum:

& secundum primum. Itaque primum argumentum in qualitatibus elementorum: est oppositorum identitas secundum verum eorum oppositio. Voca enim superius elementum primum. Inferius vero secundum. & argue primum in primo & secundum in secundo esse identitatem. id est eandem qualitatem primam esse in primo siue in superiore elemento: et secundam in secundo: siue in inferiore. Similiter: & secundum primum esse primum secundum per oppositionem id est secunde primi & superioris elementi contrariam & oppositam esse primam secundi & inferioris.

¶ Omnis elementaris qualitas: duobus inest elementis.

¶ Nulla elementi qualitas aut tantum vni aut tribus elementis inest. Omnis autem inest duobus. Calor igni & aeri: humor aeri & aque: Frigus aquae & terre: Siccitas terre & igni. Calor est in humido & in sicco: non in frigido. Humor sicco non inest: in frigido & calido reperitur. Frigus est in sicco & in humido: non in calido. Siccitas & calori et frigori coniuncta reperitur: non autem humori.

¶ Proxima quoque duo elementa sunt symbola: tertio vero loco distantia / symbola et contraria.

¶ Omnis enim elementorum naturalis affectio: geminis inest & attriguis elementis. Sunt itaque proxima quoque elementa symbola: & eiusdem qualitatis participia. Et vt diximus / terra & ignis: ob rationis discursum & circulum / vt proxima & attrigua elementa sunt sumenda: sumpto bis

igne eoq; supra & infra terram collocato. Que autē terio distant celo elemēta: geminisi (vt prius) argumentis / a symbola: contraria & incommunicantia esse concludit hoc pacto. Que superioris elemēti / est precipua & prima affectio: eadē proxime inferioris / secundoue loco distantis est secunda. Et que superioris elemēti secūda: eius cōtraria sequentis est elemēti prima. Que igitur superioris elemēti est prima: eius contraria est tertio loco inferioris elemēti prima. Omnium igitur tertio loco distantium elemētorū: qualitates prime & precipue / sunt contrarie. Eteodem modo argue / de qualitatibus secundis. Vt quia calor est in igne primus: idē in aere / repperitur secundus: & contrariū frigus in aqua primū. Humor in aere primus / in aqua secundus: siccitas et contraria in terra prima. Frigus in aqua primum in terra secundū: contrarius ei calor in igne primus. Siccitas prima in terra / secūda in igne contrarius humor primus in aere. Hoc pacto primas tertio loco distantium elemētorū qualitates: contrarias esse ostendis. De secundis vero ratio eadem. Nā siccitas in igne secūda est contrarius vero humor in aere primus: idē quoq; in aqua secundus. Calor in aere secundus / contrariū frigus in aqua primū: idē in terra secundū. Humor in aqua secundus / cōtraria siccitas in terra prima: eadē in igne secūda. Frigus in terra minus precipuū / contrarius calor in igne primus: in aere secundus. Nam si vis in quadrato / adaptare elementa quattuor sine binis ipsius / ignis sumptione / cūcta que diximus per amplius patefcent. Nam quecumq; duo & duo elemēta / distabūt costis quadrati: symbola erūt. que vero diametris distēta: erūt a symbola & contraria. Et si inter ipsa elemēta / collocabis eorum affectiones & qualitates: vt inter ignem & aerem / calorem: inter aerem & aquam / humorē. Inter aquā & terrā / frigus: Siccitatem vero inter terram & ignem: que rursus qualitates distendentur / distabuntq; diametro erunt contrarie: & in a symbolis elemētis prime. que vero se se quadrato aspectu / costis quadrati intuebuntur: symbole erunt & ambe in eodem elemēto. Vnaqueq; vero affectio / his duobus inerit elemētis: que ipsam circūsteterit / vni primo / alteri secūdo. ceteris autē duobus / inerit minime. Omnis enim (vt diximus) elemētaris affectio / duobus quibusuis inest elemētis: & duobus non inest. Vt calor igni inest & aeri: non inest aque & terre. Igni quidem primo inest / aeri vero secūdo inest.

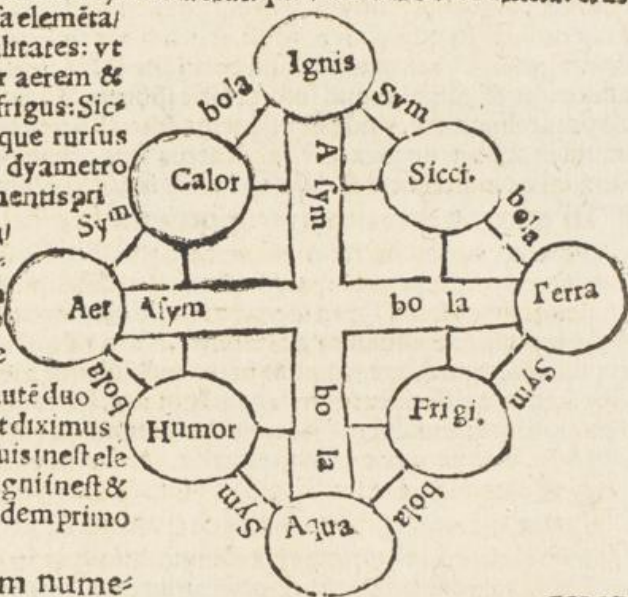
¶ Quid quattuor elemētorum numerum omnis & motus & sensibilis actus: sit status / atq; definitus. Cap. XVI.

Elemētorum numerus / mensura est et totius motus: et reliqui omnis sensibilis actus.

¶ Nam quattuor sunt motuum genera: substantia / quantitas / qualitas / e locus. Omnis enim motus aut res substantiā cōplet / aut ei addit quātitatem aut qualitatem: aut eandē de loco. in locū transfert. Rursus / sensibiles forme & substantiales actus: sunt tantum quattuor. Substantius / Vegetatius / Sensitiuus / Rationalis siue Intellectualis. Sicut enim quattuor primis elemētorum actibus / tota materies est elementata: ita & secundis his quattuor substantialibus actibus & formis: eadem materies est elemētari secundari & impregnari nata.

2. ¶ He quattuor forme Substantia / Vegetatiua / Sensitiua et Rationalis: vniuersam materiam obtinent. secundant atq; implent.

¶ Moles materie & substantia eius vniuersa: in hos quattuor actus est a natura distributa: Substantiuum / Vitalē / Sensitiuū & Rationalē. Ita vt nullā sit materie reperire partem: alicuius horum quattuor actuum steresi atq; orbitate effla cēdam / priuatā / destruatā. Sicut & prius diximus / nullam reperiri posse materie partem: cui non inest actus alicuius elemēti. Non

¶ a symbola et contraria
 ¶ rigus elemēti. Sicut
 ¶ et vt diximus terra si
 ¶ entia sua sumenda sunt

enim cuius materiei particule: insunt simul/ quattuor elementorum substantiales actus. sed inest eadem aut actus igneus/ aut aereus/ aut aqueus/ aut terreus. Neq; rursus quamlibet materie partem: oportet omni substantiali actu/ esse impregnata. sed nullum habere non potest actu: necesse est aut vt substantiuu conceperit actum/ aut vitalem/ aut sensituum/ aut rationalem. Hi gitor quattuor substantiales actus: vniuersam materiam obtinent/ eamq; sibi vendicant/ totam fecundant et implent.

¶ Vnde fit vt tota & vniuersa materies: actu sublit substantiuo.

¶ Nam substantiuus actus/ est omnium minimus & primus: quo esse simpliciter ipsa entia dicuntur. Minimo aut simplicissimo et primo actu/ ois est irrorata/ atq; affecta materia: & preparata ad ceterorum actu susceptionem. Hi nepe haud alit in materia: q; pri & elementaris actus medio recipi nati sunt. Sicut enim humanum totum corpus/ simplicissimo primo ve tactu: ad ceterorum & secundorum sensuum susceptionem reperitur imbutu (Nam tactus est reliuoruu sensuum sedes/ naturalisue positio) ita & ois materies & quelibet materiei pars: substantiuo actu/ predata est. non autem ois vitali/ aut ois/ sensitiuo: aut rationali/ actu subest.

¶ In substantiuo & primo actu: omnis reliquus actus/ vt in naturali positione & sede est recipinatus.

¶ Substantiuus actus oim est latissimus: occupans/ obtinensq; sub se totam materiam. Si autem hoc pacto substantiuus/ siue essendi actus: materiam implet/ comprehendit ve tota totiq; materie euadit equalis: necesse est vt ceteri oes actus/ in substantiali actu receperentur/ sed deantq; in illo: Vt in materialisua positione & sede/ primitus materiam stabiliēte/ eruderante affectante & disponēte ad susceptionem ipsorum. Extra naq; substantiuu actu: nulla materie pars relinquatur. Vnde fit vt quemadmodum non est reperire substantiuu actu/ sine materia: ita et reperiri nequeant secundi actus/ sine primo & substantiuo. Et sicut quicq; est sub luna/ est ex materia: ita & quicquid viuit/ sentit aut intelligit: est.

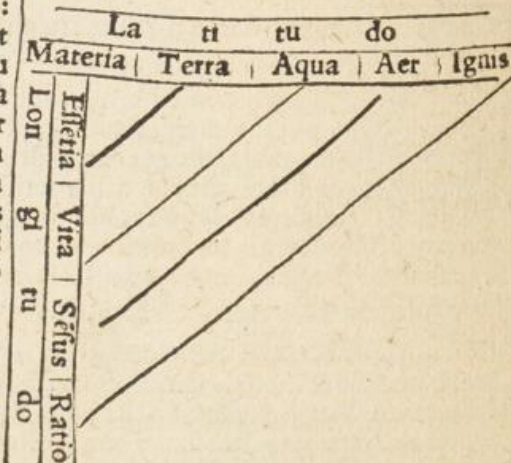
Extra actu
essendi nihil est.

¶ In essentia imprimis recipitur vita: in vita/ sensus: in sensu deniq; ratio.

¶ Essentia/ vita/ sensus/ ratio: essentialis actus/ vitalis/ sensitiuus/ rationalis. Hi aut quattuor actus/ eundem habent in materia/ statu & ordinem. que et quattuor elementa/ in mundo & in tota sensibili regione. Terra recipit in nullo elemento: sed in simplici elementorum potentia idest in totius mundi centro ac minimo. Nam nil ipsi terre subest: preter ipsum mundi medium & centrum. Aqua recipitur in terra: & fulcitur a terra. Aer i aquis: Ignis/ in aere subest enim aquis terra: Aer/ aqua: Ignis/ aer. Ita et actus ipse substantiuus omnium primus: in nullo recipit actu. sed in sola actu priuatione/ in vniuersorum potentia: quam materiam vocitamus. Vita vero recipitur in essentia. Sensus/ in vita: ratio i sensu. Quicq; ei ratioe predata est/ sentit. Quicq; sentit/ viuit: Quicq; viuit/ est. Quicq; autem est i sensibili mundo est ex materia.

¶ Tanta est materie longitudo: quanta & latitudo.

¶ Materie latitudo est/ prima eius elementatio: qua in quattuor elementorum primos et simplicissimos actus distinguitur/ dispescitur ve tota. eius autem longitudo/ est secunda eius elementatio: qua ad nomum/ mensuram et equalitatem prime elementationis: vniuersa quattuor substantialibus actibus et formis implet: Substantiuo Vitali/ Sensituo & rationali. distat autem materie latitudo/ atq; longitudo: angulo recto. sicutq; vt recti anguli latera/ in se equalia. Amborum autem lateru ac totius anguli vertex/ est materia: natura prior et cunctis elementorum actibus et actibus secundis. Sicut enim ambo eiusdem recti anguli latera explicatioes quedam sunt/ verticalis ipsius puncti: ita et prima et secunda/ materie elementatio: explicatio quedam est ipsius materiei. Quicquid enim materia a ntea erat in potentia: vtraq; demum ipsius elementatione absoluitur/ et in actu fit. Secunda quoq; materie elementatio: expressio quedam est/ prime ipsius elementationis: & vt eius actus/ qui prima elementatione pfertur.

De gradibus substantialium actuum eorūq; motibus. Cap. XVII.

1 **R**iores actus a posterioribus abiuncti & separati reperiuntur posteriores vero a prioribus minime

Sicut vniuersa sensibilis regio: plena est quattuor elementis et cetero tero: quod elementum quidem non est: sed elementorum potentia et nullius plenitudinis minimum: ita et omnis sensibilis substantia: absoluitur in quatuor: in vnitates scilicet materie et quaternitate formarum. Est enim materia: centro mundi persimilis: cunctorum potentia: nulliusq; plenitudinis: ceteri autem actus congrue elementis respondēt. Est autem materia inseparabilis ab actu elementis: vt pote cui semper inesse/elementi actum oportet. Hūc enim actum vnico nomine substantialium appellamus. Substantius autem actus: separabilis est a vita: vita a sensu: et a ratione/sensus. Inest enim plerisq; substantia: sine vita: Vita item plerisq; sine sensu competit: Sensus q̄ plurimis sine ratione inest. E contrario autem fieri nequit: vt aut vitam sine essentia/ Aut sensum sine vita et essentia: Aut rationem sine sensu/vita et essentia vsq; reperiri contingat.

Materia in separabilis ab actu elementis.

2 **M**ateria per se: entium gradum efficit nullum.

Nam materia: nusq; per se subsistit: sine vllō actu. vt cui concreatus est actus elementis. Cū igitur materia simul atq; facta est: fuerit substantiuus et essentialis actus particeps: simplex materia et per se sumpta: naturalem entium gradum efficit nullum. Potest tamen nos interlectus: qd ipsi nate haudquaquam permittitur: eximere iquam materiam/ a forma. Nam et sensit & concipit intellectus: materiam: forma et omni sensibili actu natura priorē. atq; eiusce prioritatis ratio et conceptio: quedā est intellectualis/ materie p̄ se sumptio: et eius a forma/ rōnalis abstractio.

3 **S**ubstantiuo actu primus rerum naturalium conflatur gradus: Vitalis secundus: Sensitiuo/ tertius: Rationali quartus.

Materia inseparabilis est a substantiuo actu. Substantius vero actus separabilis est a vitali: vt in elementis/ que cum sint et subsistant: vitalis tamen actus sunt expertia. Substantius itaq; actus/ cum materia: primum efficit naturalium entium gradum. Vita separata est a sensu/ in plantis: que cum viuunt/ sensu tamen et ratione carent. Coniuncta est autē vita et semper annexa essentia/ atq; materie. Constat igitur secundus entium gradus: vita/ essentia et materia. Rursum sensus est a ratione abiunctus in animalibus: que irrationabilia quidem sunt sensu tamen predita. idem autē inseparabilis a vita/ essentia et materia. Efficit igitur tertius sensitiuorum gradus: Deniq; ratione/ nullus est sensibilis actus prestantior: que igni supremo elemento/ celū lune delābenti est adāpranda. hec autē cum sensu/ vita/ essentia et materie: quartum et vltimum gradum gignit/ conflataq; humanam totā substantiam. Omnis autē actus: est simplex et vnus actus. Quāq; vero actum in actu recipi dixerimus: intelligendi tamen nō sūt plures eiusdē rei substantiales esse actus: aut aliquomodo subiici actum vnum alteri actui. Omnis ei actus est impassibilis: et nullius actus sine substantialis/ sine accidentarij susceptiuus. Actum autem in actu recipi/ est posteriori actui: vni naturā p̄ prioris et abiectioris actu sine esse. Actus enim vitalis: vis iest substantiuus. Sensitiuo actus/ vegetatiuus et essentialis. Rationalis vero actus: omni priorum actuum. vni predictus est: sensitiuus vegetatiuus et substantiuus. Nec magis suapte naturā vnus est elementi actus: vitali actu. Nec vitalis/ magis vnus sensitiuus: nec rōnalis/ sensitiuus. Cuiusvis elementis vnus est numero actus: quem substantiuus nuncupauimus. Eius vero quod viuunt/ tantum vnus est actus vitalis: qui simul et vegetat esse tribuit. Pariter et cum ceterorum animalium/ vnus est actus sensitiuus: quo eodem numero animal sensit/ viuunt et est Rationalis deniq; anima/ est et vnus et indiuiduus actus: qui et homini cunctarum rerum adaperit causas/ eiq; sensum largitur et vitam et substantiam.

Primus gradus Substantiuus.

Secundus viuuentium.

Tertius sensitiuorum.

Quartus Rōnalis.

	Quartus gradus eorum que intelligunt.
Tertius gradus eorum que sentiunt	Sentiunt
Secundus gradus eorum que viuunt	Viuunt
Primus gradus eorum que viuunt	Sunt

Materia omnibus communis et subdita. quod viuunt/ tantum vnus est actus vitalis: qui simul et vegetat esse tribuit. Pariter et cum ceterorum animalium/ vnus est actus sensitiuus: quo eodem numero animal sensit/ viuunt et est Rationalis deniq; anima/ est et vnus et indiuiduus actus: qui et homini cunctarum rerum adaperit causas/ eiq; sensum largitur et vitam et substantiam.

Substantius actus/ secundum punctū mouet: vitalis/ linea & longitudine: Sensitiuus/ superficie & latitudine: Rationalis/ corpore & profundo.

Que hōge
nea et ethe
rogenea.

Corporis
interuallū
insensibile

Localis
motus cm
nū pstan
tior.

CHuius propositionis intelligentia: ex mathematica proportione & analogia mire fecūditatis esse deprehenditur. Nam substantia est vt punctū. Vita vt linea / Sensus vt superficies / Ratio vt corpus. Vniuersorum primum & simplicissimū esse: constat in puncto & in indiuisibili. Vita vero prima est minimi illius & impartibilis esse / in longū propagatio: & vt linearis quedā puncti explicatio. Sensus in latitudinē & superficiē extendit superatq; vite lineā puncto vno. Ratio vero: abdita queq; in profundo / & procul a nobis posita scrutatur superatq; puncto vno superficiem sensus. Substantiui actus habitus: de nulla re aliud enunciam⁹ / q̄ esse. Habitu vitalis actus: viuere & esse res p̄nūciatur. Presētia sensitiui act⁹ sentire / viuere & esse dicitur. Ex rationali porro actu itelligere / sentire / viuere & esse promulgatur. Substantiui actus habitus / homogeneous est & indifferens. Carent enim partiū differentia: quecunq; solo ipso esse participant. Vegetatiuus actus: differentiam primā & partium varietatē affert. Vniuersorū quippe viuentiū partes alie radices / alij ramusculi vocantur. Sensitiuo actu predata: plus sunt etherogenea / pluribusq; differentis participant q̄ cuncta viuentia. Rationalia vero / omniū sunt maxime etherogenea: & ampliore partium differentia & varietate conlata. Punctū / Linea / Superficies: triū sunt magnitudinū termini: suapte natura sensibiles et in propatulo oculorū expositi. Nā & punctum & lineam & superficiem ipsi cernimus & palpamus. Corpus autem / corporisue interuallum / idest profunditatem: neq; videre ipsi / neq; tangere valemus. Quicquid enim aut videmus / aut tāgim⁹: terminus est magnitudinis: Punctum / Linea / aut Superficies. non autē vera ipsa perfecta & absoluta: corporea magnitudo / aut profunditas: que sub proprijs terminis arcana atq; adoperata: omnem & visum & attractum refugit: omni deniq; sensu euadit penitior / occultior intimior. Cum igitur finis & obiectum sensus: sit superficies sitq; profunditas: omni inuia & iaccessa sensui (Quicquid enim tangimus / videmus aut sentimus: est corporis extremū) superest vt corporea pfunditas: soli sitrationi peruia & ab sola ratiōe sit scrutabile & exte-
rizable corpus corporisue interuallum. Magnitudinū quippe termini: in luce sunt & in agnitione sentiū. Corpus autē in abdito & in tenebris sensū collocatū: luci solus ratiōis nudatur reuelatur explicatur. Vnde fit vt intellectualis lucis inittū: sit in corpore & in profundo. & haud secus sit intellectualis & oculis inuia lux / sensibili hac visibiliq; luce adoperata: q̄ trinis suis visibilib⁹ terminis pūcto linea superficie adoperata ē & abdita corporea magnitudo.

CRursum substantiui actus fit motus secundum substantiam: Vitalis / secundum quantitatem: Sensitiui / secundū qualitatem / Rationalis: secundū locū.

Generatio: motus est secundum substantiam. Augmentatio: secundum quantitatem. Alteratio: secundū qualitatem. Locimutatio: secundum vbi & locum. Elementis & ijs que simpliciter sunt: generatio sola veraciter competit: que est simplicis ipsorum actus in materia acquisitio. Nam neq; ipsa elementa augescunt: neq; veris & secundis qualitibus (vt dolore / voluptate / sanitate / egritudine ceterisq; passionibus: in quibus est vera alteratio) afficiuntur & variantur. Neq; perfecto locali motu potiuntur: qui in ante fit. Hic eni solis est animalibus proprius. Ijs autē que viuunt: generatio & augmentatio adaptantur. Generatio quippe: est vitalis actus acquisitio. Augmentatio vero: eiusdem actus naturalis operatio qua subditam materiam propagat / eiusq; quantitatem adauget. Porro animalib⁹: alteratio cum ceteris prioribus motibus est propria. Sensum enim habent qualitatum & naturalium affectionū: quibus permutantur & afficiuntur. Et hec est vera alteratio: cum sensu / iudicio & perceptione affectionum contingens. Vera autem ac perfecta loci mutatio: homini soli / rationis participi est accommodanda. Solus enim homo / inter cetera animantia: perfectus est, qui sublimi capite / stans & erectus mouetur: cuius & latio / censetur ambulatio: que irrationalium animantium nullis contingunt. Solus item homo / rationis est participes. Ratio autem sola: profunda & abdita scrutatur. Quod vero est in loco: est in alteri⁹ corporis medio & profundo. Solus igitur rationis compos homo: veraciter est in loco & mutabilis in loco. Vnde fit vt loci mutatio: sit ceteris motibus prestātor. Nā supremo animi maliū homini est adaptāda. Insuper et hec ipsa: vltima hoīe perficitur. Prius etenim gignif homo / augetur / alteraf: q̄ seipso locū demutare valeat. Tūc eni primū apt⁹ est / vt mutationem exerceat & localem: cum sublimis esse / seipso erigi: stare & consistere potest. Cetera quoq; mutationes in homine: citum finem modūq; recipiunt. Cessat enim quandoq; gigni homo: desinit & augeti ac passionibus affici: atq; perturbari. Loci autē mutationem exercecere semper potest. Tres insuper primi mot⁹ sunt nature motus & in nature potestate siti.

Natura quippe et nascimur et augemur: et passionibus afficimur. Loci autem mutatio vltro
 nea: in nostra potestate & voluntate sita. Nempe libere / vltro / sponte / nullo cogente: et ex no
 bisipsis (vt homines rationis et liberi arbitrij consortes) motitamus. Haud igitur immerito
 generationem appellare liceat / mineralium et eorum que sunt motum. Augmentationem ve
 ro plantarum: et eorum que viuunt. Alterationem animalium: et eorum quibus inest sensus.
 Rationem vero humanam: humane / rationis motum. Est et generatio: vt terra. Augme
 Ceteri mo
 tus a natu
 ra: loci ve
 ro mutatio
 a volunta
 te pendet.

Figura proportionis vniuersorum.					
Elementa	Terra	Aqua	Aer	Ignis	
Forme	Essentia	Vita	Sensus	Ratio	
Gradus rerum	Mineralia	Planta	Animal	Homo	
Mutationes	Generatio	Augmē.	Alteratō.	Latio	
Res: gñā	Substantia	Quantit.	Qualitas	Locus.	

tatio vt aqua: Alteratio vt aer / Latio vt ignis. Terra quippe duraxat gignitur: Aqua gigni
 tur et iundat augetur. Aer in super alterabilis est: nunc salubris / nunc pestilens variisq; pas
 sionibus per facile afficitur. Ignis cum ceteris mutationibus: precipue locum assidue demu
 tat / petitq; semper alta et summa mundi fastigia. Et sicut posteriores actus / a prioribus abiu
 gi et separari nequeunt: ita et postere mutationes a prioribus / haudquaquam abiuncte & separi
 te reperiuntur. Priores tamen seorsum a posterioribus sumuntur. Totidemq; gradus mu
 tationum contingunt: quotquot et substantialium actuum gradus esse monstrauimus: vt sub
 iecta pandit figura.

Quattuor gradus Formarum				Quattuor gradus Motuum			
Ratio.	Sensus.	Vita	Essentia	Gñatō	Augmen.	Alter.	Latio
	Sensus	Vita	Essen.	Gñā.	Augmenta.	Alter.	
		Vita	Essentia	Gñā.	Angmen.		
			Essentia	Gñatio			
			Materia				

Libri de generatione Finis Laus
 vniuersorum genitori deo
 Editi Anno huma
 ne redemptionis
 1509
 21 decē
 bris

in Carmine semicentenario quinquaginta et sex.
CHemiecathodia de generatione.

Cādide quidnam sit generatio: claudere lector
 Hac ratione queas: actum ferat / addat et illi;
 Quod pacto prius est aliquo / quod materiei
 Esse / habuit primum: cuiusue potentia sola
 Ante actum / formamq; fuit: cui est addita forma
 Materie ornatus / finis / substantia rerum,
 Materies manet ingenita incorruptaq; / semper.
 Quod generatio non posuit / nec destruet vnq;
 Mors illi aduersa: formam hec tollit / dedit illa,
 Equa est ambarum virtus: simul vna potestas.

Ante ortus et post obitus: posse omnibus vnum.
 Formis pluribus/vna subesse potentia nata est:
 Communis cunctis/eadem/atq; incognita semper.
 Materies est principium/pars primaq; rerum.
 Cunctorum facies/ingens et chasma |chaosq;|
 Vniuersorum tenebre/confusaq; moles/
 Atraq; nox/antiqua vmbra/indiscreta: ferebat
 Informes vultus/ vasto discissa profundo:
 Subter hyans/spirans altum: impleri illa petebat/
 Actibus et formis: humanam et claudere mentem.
 Indita lux/actusq; illam discreuit: in omnem
 Presentis machinam mundi/que subdita nostris
 Visibus: et patulis quam ipsi lustramus ocellis.
 Que confusa prius/nulloq; agitata tenore:
 Exiliere chao/proprias in (singula) sedes.
 Ordineq; nullo/aut discrimine secta patebant
 In prisco veteriq; chao/congestaq; in vnum:
 Vnus erat cunctis vultus/globus vnus: et ingens
 (Omnia) materie moles/complexa: ferebat
 Informes vultus vasto discissa profundo:
 Immense tenebre/nox subter hyantis abyssi.
 Quoduis/quoduis erat: proprium nichil/hoc erat/aut hoc.
 Omnia sed simul/exiguo: impertiq; latebant/
 Ignotaue atomo: prima hec essentia rerum est.
 Cunctorum diuina opifex mens/ abdita seclis
 Innumeris: tandem patuit. thalamisq; profecta
 E propriis: prima suffulsi luce deorum.
 Quosue choros ipsi angelicos/dictare solemus:
 Hos statuit primos: simul omnes duxit ad esse.
 Actus immixti illi sunt/sine corpore: et omnis
 Materie/forme expertes. diue quoq; mentis
 Precipui partus: nostri exemplaria mundi.
 Materiem primam: omnis deniq; forma secuta est:
 Qua existentia/quaviuentia/sensaq; constant:
 Muta animantia/quauae hominum genus: ethereorum
 Spirituum consors/terreni gloria mundi:
 Terrenusq; deus/supremaq; materiei
 Forma/immortalis/perstans reuolutaq; in orbem:
 Corporeis abite (felici sidere) vindis:
 Nonnuq; reditura in corpus/perpete seculo.
 Hemihecatodie de
 generatione. Finis.